

Onsdagen den 23 januari

Kl. 09.00–11.17
16.00–16.00

§ 1 Anmälan om återtagande av plats i riksdagen

Talmannen meddelade att *Sven-Erik Bucht* (S) *Helene Hellmark Knutsson* (S), *Alice Bah Kuhnke* (MP), *Gustav Fridolin* (MP) och *Karolina Skog* (MP) återtagit sina platser i riksdagen.

Uppdragen för deras ersättare hade därmed upphört.

§ 2 Anmälan om ersättare för statsråd

Talmannen anmälde att följande ersättare från och med den 21 januari och tills vidare kallats att tjänstgöra i stället för riksdagsledamöter som är statsråd:

Daniel Andersson (S) för Matilda Ernkrans (S)
Sara Heikkinen Breitholtz (S) för Jennie Nilsson (S)
Azadeh Rojhan Gustafsson (S) för Ibrahim Baylan (S)
Pernilla Stålhammar (MP) för Per Bolund (MP)
Mattias Vepsä (S) för Anders Ygeman (S)

§ 3 Ansökan om ledighet

Talmannen meddelade att *Maria Ferm* (MP) ansökt om ledighet under tiden den 23 januari 2019–26 september 2022.

Kammaren biföll denna ansökan.

§ 4 Anmälan om ersättare

Talmannen anmälde
att *Markus Selin* (S) inträtt som ersättare för *Alexandra Völker* (S) under tiden för hennes ledighet den 21 januari–31 juli och
att *Mats Berglund* (MP) inträtt som ersättare för *Maria Ferm* (MP) under tiden för hennes ledighet den 23 januari 2019–26 september 2022.

§ 5 Avsägelse

Talmannen meddelade att *Maria Ferm* (MP) avlagt sig uppdragen som ledamot i socialförsäkringsutskottet, i krigsdelegationen, i Utrikesnämnden samt som suppleant i finansutskottet, i arbetsmarknadsutskottet och i EU-nämnden.

Kammaren biföll dessa avsägelse.

§ 6 Anmälan om kompletteringsval

Talmannen meddelade att Miljöpartiets riksdagsgrupp anmält Alice Bah Kuhnke som ledamot i utrikesutskottet, Mats Berglund som ledamot i socialförsäkringsutskottet, Pernilla Stålhammar som ledamot i socialutskottet, Karolina Skog som ledamot i utbildningsutskottet och Gustav Fridolin som ledamot i EU-nämnden.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i utrikesutskottet
Alice Bah Kuhnke (MP)

ledamot i socialförsäkringsutskottet
Mats Berglund (MP)

ledamot i socialutskottet
Pernilla Stålhammar (MP)

ledamot i utbildningsutskottet
Karolina Skog (MP)

ledamot i EU-nämnden
Gustav Fridolin (MP)

§ 7 Meddelande om frågestund

Talmannen meddelade att frågestund skulle äga rum *torsdagen den 24 januari kl. 14.00*.

§ 8 Anmälan om granskningsrapport

Talmannen anmälde att följande granskningsrapport hade kommit in från Riksrevisionen och överlämnats till konstitutionsutskottet:
RiR 2019:2 Vanans makt – regeringens styrning av länsstyrelserna

Följande dokument hänvisades till utskott:

Proposition

2018/19:37 till justitieutskottet

Motioner

2018/19:3004, 3008, 3009 och 3011 till miljö- och jordbruksutskottet

2018/19:3002 och 3013 till socialförsäkringsutskottet

2018/19:3003, 3006, 3007, 3010 och 3014 till trafikutskottet

2018/19:3005 och 3012 till försvarsutskottet

§ 10 Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen

Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen

Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU5

Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen föredrogs.

Anf. 1 ERIK EZELIUS (S):

Herr talman! Vi debatterar KU5 *Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen*.

Det är första gången jag för egen del debatterar detta årliga betänkande; däremot har jag tidigare varit en del i beredningen. Utskotten utgör ju en avgörande remissinstans. Jag satt under förra mandatperioden i skatteutskottet och arbetade tidvis intensivt med subsidiaritetsprövningar, ibland med tillfredsställande synpunkter men stundtals också med återkommande kritik. Därför känns det glädjande att få vara en del av riksdagens samlade arbete kring prövningen av subsidiaritetsprincipen.

För den som tar del av debatten, bland annat via tv, kan ämnet för dagen kännas främmande och kanske något oklart. Låt mig därför först göra en enklare bakgrundsbeskrivning.

KU ska enligt riksdagsordningen följa tillämpningen i riksdagen av subsidiaritetsprincipen och meddela kammaren sina iakttagelser. Uppföljningen är således tvådelad – den utgör dels den formella hanteringen i riksdagen av utkast till lagstiftningsakter, dels ett ”helikopterperspektiv” för riksdagen vad gäller att utveckla subsidiaritetskontrollen och dra lärdomar utifrån de samlade erfarenheterna.

Konstitutionsutskottet har följt upp riksdagens användning av subsidiaritetsprincipen under 2017. Riksdagen prövar alla utkast till lagförslag som kommer från EU utifrån subsidiaritetsprincipen. Subsidiaritetsprövningen innebär att riksdagen bedömer om ett förslag till åtgärd bör vidtas på EU-nivå eller av medlemsländerna själva. Subsidiaritetsprövningen innebär alltså att fastställa på vilken nivå – unionsnivå eller nationell nivå – den föreslagna åtgärden ska företas, inte om den bör företas eller inte.

Riksdagen gjorde 90 subsidiaritetsprövningar under 2017. Det var en minskning jämfört med 2016, då 101 förslag granskades. Riksdagen lämnade tre motiverade yttranden till EU:s institutioner 2017. Det var en kraftig minskning jämfört med 2016, då 13 motiverade yttranden lämnades. Ett motiverat yttrande innebär att riksdagen skickar invändningar till EU-

kommissionen och andra EU-institutioner om den anser att ett förslag strider mot subsidiaritetsprincipen.

Under 2017 fick inte något förslag tillräckligt många invändningar från EU-ländernas nationella parlament för att få ett så kallat gult kort. Att ett förslag får gult kort innebär att EU-kommissionen måste ompröva det. Efter omprövningen kan kommissionen besluta att den ska behålla, ändra eller dra tillbaka sitt förslag.

KU anser att det finns anledning att fundera på hur de nationella parlamenten i EU-länderna ska kunna utbyta information så att möjligheterna att uppnå tröskeln för gult kort förbättras, något jag kommer att återkomma till lite längre fram.

Utskottet har inom ramen för årets uppföljning tagit emot yttranden från åtta utskott. Yttrandena innehåller värdefulla iakttagelser och synpunkter för uppföljning och är av avgörande betydelse för att uppföljningen ska vara heltäckande.

Det är alltså riksdagens utskotts kommentarer som utgör grunden för detta betänkande. Kritiken och synpunkterna skiftar givetvis från olika politikområden och utskott. För den som önskar veta mer hänvisar jag till att läsa betänkandet. Låt mig dock få göra några nedslag i allmänna reflektioner och något som också är en återkommande slutsats från utskottet.

Som konstitutionsutskottet tidigare har uttalat kan direktiv i stället för förordningar typiskt sett ge ett större utrymme för medlemsstaterna. Flera av utskotten framhåller återigen i denna uppföljning att kommissionen allt oftare lägger fram förslag till förordningar i stället för direktiv och att denna utveckling minskar utrymmet för att anpassa EU-lagstiftningen till de konstitutionella förutsättningarna i medlemsstaterna.

Konstitutionsutskottet har gjort en översiktlig genomgång av de förslag som översändes till de nationella parlamenten under 2017 som visar att 59 procent av förslagen är förslag till förordningar och 36 procent förslag till direktiv. Samtidigt kan konstateras att drygt 40 procent av förslagen rör ändringar av redan befintliga förordningar och direktiv. Sammantaget kan inte alltför långtgående slutsatser dras, men det går att skönja en trend. Det finns all anledning för utskottet att fortsätta följa utvecklingen.

Informationsutbyte med andra nationella parlament är också ett område som lyfts fram av utskotten och som KU tidigare har lyft fram i det årliga betänkandet.

Under 2017 samlade inte något förslag tillräckligt många invändningar för att tröskeln för ett gult kort skulle uppnås. Av de 713 förslag som prövats sedan Lissabonfördraget trädde i kraft har endast tre förslag lett till gult kort. Konstitutionsutskottet har som nämnts vid flera tillfällen pekat på värdet av informationsutbyte med andra nationella parlament och att det finns skäl att fundera över hur de nationella parlamenten ska kunna utbyta information.

KU konstaterar att flertalet av utskotten i sina yttranden framhåller att de har goda erfarenheter av kontakterna med riksdagens representant vid EU:s institutioner och att de har nytta av den information som representanten kan lämna, till exempel om andra parlaments uppfattning om förslagets förenlighet med subsidiaritetsprincipen.

Flera av utskotten upprepar även i denna uppföljning att nyttan av IPEX är begränsad i och med att det sällan finns relevant information att tillgå under beredningen av ett ärende och att informationen endast finns tillgänglig på originalspråket.

Konstitutionsutskottet konstaterar att det fortfarande finns förbättringspotential i fråga om vilken information som läggs in i IPEX. Den bör läggas in i anslutning till besluten och på ett språk som är tillgängligt för andra nationella parlament. När utskottet träffade riksdagens representant för en kort tid sedan framförde denna att kritiken kring IPEX är känd och delas av flertalet parlament och att arbetet pågår med att utveckla verktyget så att det blir mer effektivt och relevant för de nationella parlamenten.

Anf. 2 ERIK OTTOSON (M):

Herr talman! Frågan om subsidiaritetsprincipens tillämpning i riksdagen är såklart inget som får läktarna att fyllas av folk, men det betyder inte att den är oviktig.

Jag tycker att föregående talare höll en föredömlig föredragning om vad detta egentligen handlar om. Låt mig därför utnyttja min talartid till att göra några spaningar och utblickar när det gäller hur vi kan arbeta bättre men också vilka andra saker vi kan göra för att subsidiaritetsprincipen ska kunna användas bättre på unionsnivå.

Trenden att förordningar används i större utsträckning än tidigare måste såklart hållas under observation. Detta skulle kunna skapa en förändring jämfört med hur det har varit tidigare, och man skulle eventuellt kunna se en överföring av kompetens till Europeiska unionen.

I dessa tider av brexit och andra frågeställningar som rör Europeiska unionens legitimitet är det än viktigare för oss att slå vakt om subsidiaritetsprincipen. Saker ska avgöras på rätt nivå. Därför är de verktyg som föregående talare beskrev oerhört viktiga även om det ibland kan låta lite byråkratiskt och till och med tråkigt, herr talman.

Men detta är allt annat än tråkigt, för det är väldigt viktigt. Det spelar roll när vi bestämmer var en fråga ska avgöras och hur stora förutsättningar vi som nationellt parlament ska ha att fatta beslut i frågor som helt eller delvis berörs av beslut som har fattats på europeisk nivå. De nationella parlamenten måste skapa bättre förutsättningar för att upparbeta kontakter, för att tillsammans kunna säga ifrån de gånger då man går längre än det var tänkt när det gäller att överföra kompetens till Europeiska unionen.

Med detta sagt finns det saker kvar att göra, herr talman. Det finns mycket som Europeiska unionen behöver ta tag i. Men det innebär inte att vi i varje enskilt läge ska säga nej till allting. Detta är en viktig, ansvarsfylld och delikat uppgift, som vi som nationellt parlament tagit på stort allvar.

Jag vill i det sammanhanget bara notera att det svenska parlamentet, riksdagen, har ett mycket mer systemiserat arbetssätt för att ta hand om subsidiaritetsprövningarna än många andra nationella parlament i Europeiska unionen. När vi hanterar ett sådant här betänkande om uppföljningen av vår tillämpning av subsidiaritetsprincipen är detta viktigt att komma ihåg.

Även när vi ställer oss frågan varför så få gula kort utfärdas är det viktigt att komma ihåg. Om alla nationella parlament hade haft ett lika systematiserat sätt att hantera subsidiaritetsprövningarna är jag övertygad om att de motiverade yttrandena hade blivit många fler. Här har vi som nationellt parlament en viktig roll gentemot våra kollegor i andra länder när det gäller att beskriva hur vi arbetar.

Ibland får vi frågor eller kommentarer på temat att vi i Sverige invänder mot väldigt mycket. Ja, herr talman, det stämmer. Vi har över tid lämnat fler motiverade yttranden än något annat parlament i unionen. Jag tror att det är just vårt systematiserade arbetssätt som är anledningen till detta. De få motiverade yttranden som trots allt lämnas och som leder till de få gula korten, men i realiteten inte till några röda kort så här långt, skulle kunna bli fler och även mer innehållsrika och effektfulla om vi hade en bättre sammanhållning.

De olika parlamenten måste arbeta olika med detta. Vår lösning kan såklart inte tillämpas i alla länder, men jag tror att vi har mycket att bidra med. Därför var det intressant att för konstitutionsutskottets räkning få åka till Bregenz i Österrike och vara med på en konferens ordnad av det österrikiska ordförandeskapet på temat subsidiaritet. Tyvärr, herr talman, kan vi konstatera att den svenska delegationen var en av få från nationella parlament som närvarade vid konferensen.

Detta betonar möjligen den vikt vi som nationellt parlament fäster vid dessa frågor: att saker ska avgöras på rätt nivå och av rätt politiker med rätt förtroende från väljarna. Det är oerhört viktigt. Med detta vill jag ge mitt stöd till betänkandet.

(Applåder)

Anf. 3 PATRICK RESLOW (SD):

Herr talman! Enligt riksdagsordningen ska konstitutionsutskottet följa hur riksdagen tillämpar subsidiaritetsprincipen och årligen rapportera till kammaren vad som observerats. Liksom tidigare år är utskottet enigt i sitt utlåtande, och jag skulle vilja passa på att tacka övriga ledamöter för ett konstruktivt samarbete och för att våra synpunkter har fått gehör.

Jag är tredje person ut i detta ärende, och det gör att möjligheten till revolutionerande utsvävningar eller överraskande inspel är ganska minimal. Men jag skulle ändå vilja säga några saker som vi sverigedemokrater har noterat.

I grunden är vi positiva till att lagstiftning ska ske på lägsta möjliga ändamålsenliga nivå. Detta är själva basen i vår syn på nationalstatens suveränitet. Men det innebär också att det kan finnas områden där samarbete med andra medlemsstater lämpar sig väl, inte minst om det gagnar rikets säkerhet.

Problemet med EU:s subsidiaritetsprincip och subsidiaritetsprövningar är att systemet i sig är konstruerat så att det i det närmaste blir omöjligt att ha verkningsfulla invändningar mot översända förslag. När förslagen kommer är det i stort sett för sent att göra något. I stället ser vi snarare att EU tillåts inskränka det nationella handlingsutrymmet för varje rättsakt som träder i kraft. Detta är vi djupt negativa till.

I årets uppföljning noterar vi att flera utskott återigen påpekar att kommissionen hellre väljer att lägga fram förslag till förordningar än förslag till direktiv. Innebörden av detta är att handlingsutrymmet för att anpassa EU-lagstiftningen till de olika konstitutionella förutsättningarna i varje medlemsland minskar. Vi tycker att det är bekymmersamt.

Näringsutskottet har i sitt yttrande också efterlyst en fördjupad studie av i vilken utsträckning lagstiftningskompetens överförs från medlemsstaterna till EU. Detta tycker vi är jätteintressant, och vi ställer oss positiva till att en sådan studie görs. Vi gläds också åt att övriga utskottsledamöter är av samma uppfattning. Vi ser gärna att en sådan kartläggning påbörjas redan under innevarande år.

Vad gäller den formella hanteringen av subsidiaritetsprövningen är vi positiva till det ställningstagande som nu görs när det gäller delegerade akter och genomförandeakter. Subsidiaritetsprövningar handlar inte om själva sakfrågan utan om var beslut lämpligen ska fattas. Då är det också viktigt, tycker vi, att vi hanterar processen korrekt och är stringenta i vår kommunikation med kommissionen.

Flera utskott framför också att det är viktigt att EU:s institutioner respekterar tidsgränsen för subsidiaritetsprövningen. Vi tycker att det är av vikt att informationen i kommissionens arbetsprogram, färdplaner och sammanträdesplan utformas på ett sätt som underlättar samarbetet med de nationella parlamenten. Här måste kommissionen föregå med gott exempel. Har man ett regelverk ska det hållas på ett tydligt sätt.

Vi noterar också att vissa synpunkter som har framkommit från utskottet är precis desamma som de brukar vara. Ett sådant exempel är databasen IPEX, som fortfarande sägs ha väldigt begränsad nytta. Informationen är oftast irrelevant, det finns språksvårigheter, och inte minst är de tidsgränser som löper desamma för alla nationella parlament. Det kan vara svårt att gå in i databasen och titta på vad det ungerska parlamentet har skrivit på sitt språk om man inte förstår det.

Vi vidhåller det vi har sagt under flera år: Detta måste utvecklas och bli bättre. Vi måste med större kraft påpeka att IPEX, om den ska finnas kvar, måste vara mer lätthanterlig så att den uppfyller sitt syfte.

En annan punkt är att man fortfarande anser att kontakterna med andra nationella parlament är bristande. Detta togs också upp av den parlamentariska EU-kommittén. Man efterlyste informationsspridning till andra nationella parlament, inte minst på utskottsnivå. Vi hoppas att detta kan utvecklas under mandatperioden.

I detta sammanhang ska också sägas att även om man kritiserar kontakterna med andra nationella parlament är man positiv till hur vår EU-representant agerar och bedriver sitt arbete. Det är många som säger att man har ständig kontakt med EU-representanten och att denne också har kontakt med sina motsvarigheter från andra nationella parlament. Det finns alltså ett indirekt samarbete mellan parlamenten, men det är det direkta samarbetet som vi måste förbättra.

Avslutningsvis kan vi när det gäller kommissionens motiveringar notera en viss förbättring, men fortfarande är motiveringarna i många fall alldeles för kortfattade, tycker utskottet. Detta är dessutom synpunkter som har lämnats under flera år av flera parlament. Att kommissionen nu

Prot. 2018/19:42
23 januari

Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen

Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

har meddelat att den avser att stärka subsidiaritets- och proportionalitetsprinciperna tycker vi är bra, men vi är försiktiga i våra förhoppningar fram till dess att vi ser konkreta resultat i den frågan.

Med detta sagt anser vi att betänkandet kan läggas till handlingarna.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
Utskottets anmälan lades till handlingarna.

§ 11 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU10

Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning
föredrogs.

Anf. 4 HANS EKSTRÖM (S):

Herr talman! KU har en viktig roll i fråga om den så kallade kontrollmakten. Och kontrollmakten har en viktigare roll i ett besvärligt parlamentariskt läge, och det har väl den höst som vi har bakom oss visat att vi verkligen har. Vi har alltså en viktig uppgift att se till att det demokratiska systemet sköts på rätt sätt.

Mest uppmärksammas kanske konstitutionsutskottet för den granskning som vi gör på våren av statsrådets ämbetsutövning efter anmälningar av riksdagsledamöterna. Men den inte lika uppmärksammas granskning som vi brukar göra på höstarna, som KU10 handlar om, fyller också en väldigt viktig funktion i kontrollmakten. Här granskas hur rutiner och ärenden sköts, och här kanske KU:s roll som den goda revisorn blir ännu tydligare. Naturligtvis påpekar vi och uppmärksammar de fel som vi upptäcker, men framför allt ger vi vägledning inför framtiden om hur ärenden ska skötas.

I årets KU10 har vi granskat regeringens sammansättning, regeringsarbetets organisation, regeringsprotokollen, vissa förvaltningsärenden, remisser till Lagrådet, propositionsavlämnandet, hanteringen av handlingar och digitala arbetsytor inom arbetsgrupper på Regeringskansliet, Regeringskansliets upphandling och EU-samråden i riksdagen.

Mina utskottskamrater Ida Karkiainen och Erik Ezelius kommer att gå igenom detta mer noggrant, så jag har den stora förmånen att lite fritt lämna några övergripande synpunkter.

Vad gäller lagrådsgranskningarna kan jag konstatera att Lagrådet har en oerhört viktig roll för att upprätthålla kvaliteten i lagstiftningen och förhindra att vi får lagstiftning som strider mot regeringsformen eller mot andra lagar, vilket skulle innebära att vi får en problematisk situation. Det är av stor vikt att upprätthålla respekten för lagrådsgranskningarna. Vi kan konstatera att det betänkande som presenteras i dag har fått viss uppmärksamhet eftersom vi är lite stränga mot regeringsmakten, oavsett politisk hemvist, i fråga om hur lagrådsgranskningarna hanteras. Vi vill ha en skärpning på den punkten.

Vad gäller propositionsavlämnandet finns det en tydlig frestelse för en regering som står inför val att lägga fram en kanonad av olika förslag. Det gör att riksdagens behandling av propositionerna under ett valår kan bli väldigt problematisk. Här vill vi inför framtiden uppmana alla kommande regeringar att ha respekt för riksdagens arbete och att se till att förhindra en anhopning av propositioner i slutet av en mandatperiod.

Den moderna tekniken gör att vi kan arbeta på annorlunda sätt än vad våra lagstiftare före oss har tänkt på. En innovation är det som man kallar för digitala arbetsytor. Det ger möjligheter att samarbeta digitalt. Man kan plocka in experter och arbeta tillsammans på en digital arbetsyta. Detta har skapat problem eftersom man lätt plockar in människor för att arbeta på de digitala arbetsytorna som inte är en del av myndigheten. Det problemet finns på flera ställen. Vi vill inför framtiden vara väldigt tydliga med att man förordnar de experter och externa medarbetare som deltar i arbetet på digitala arbetsytor på myndigheten för att lagstiftning ska kunna upprätthållas. Annars blir det rent formellt så att det ska diarieföras. Det blir offentliga handlingar och massor med sådana saker som ett resultat av detta.

Detta är några av de iakttagelser som KU har gjort.

Utskottet anmäler härmed resultatet av granskningen enligt 13 kap. 2 § regeringsformen.
(Applåder)

Anf. 5 IDA DROUGGE (M):

Herr talman! Jag vill börja med att be om ursäkt för att jag kommer att tala aningen längre än den talartid som jag har anmält. Ganska tätt in på debatten har det, helt enkelt, blivit bestämt att jag ska säga lite mer än vad som var tänkt från början.

Herr talman! Vi i konstitutionsutskottet ska enligt regeringsformen granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Minst en gång om året ska vi redogöra för vad vi har kommit fram till. Det arbetet delar vi upp i två delar: en höstgranskning och en vårgranskning.

Dagens debatt rör den allmänna höstgranskningen. Det är en granskning som handlar om vissa allmänna och administrativa frågor. Vi har med andra ord denna gång inte granskat statsrådets enskilda tjänsteutövning, utan vi har gått igenom handlingar från Regeringskansliet för att se om regeringen har följt lagar och praxis i sin handläggning av olika regeringsärenden.

Vi brukar under hösten efter ett allmänt val granska och lämna en redogörelse för hur själva regeringsskiftet har gått till, men eftersom vi fram till förra veckan har haft en övergångsregering har vi inte kunnat göra det denna gång. Det arbetet är framflyttat, och vi kommer att återkomma till det senare.

Vi moderater har precis som Socialdemokraterna delat upp höstgranskningens olika delar mellan oss, så flera av oss kommer att höras i denna debatt.

Utskottet har gått igenom regeringsprotokoll från år 2017. Vi har tittat särskilt på de underprotokoll som hör till Arbetsmarknadsdepartementet och till Näringsdepartementet. Vi har i detta betänkande även redovisat antalet regeringsärenden för 2017.

Det finns en viktig sak som har framkommit i detta arbete och som jag skulle vilja peka på. Det gäller den alltför korta tid som alltför ofta har

Prot. 2018/19:42
23 januari

*Granskning av stats-
rådets tjänsteutövning
och regeringsärendes
nas handläggning*

förekommit från det att regeringen fattat beslut om en ändrad eller en ny lag fram till den dag då lagen ska träda i kraft. Den tiden bör vara minst fyra veckor. I undantagsfall kan den vara två veckor.

Enligt regeringsformen ska också lagar och förordningar efter regeringsbeslut och efter att de har gått i tryck offentliggöras och publiceras så snart som möjligt.

Det här är viktigt för att vi som medborgare ska veta vilka lagar som gäller så att vi också kan följa dem. Utskottet har flera gånger tidigare påpekat – till alla möjliga olika regeringskonstellationer, ska sägas – att det här är någonting som man behöver följa. Ändå har det nu framkommit att hela 35 författningar bara från Näringsdepartementet har offentliggjorts mindre än fyra veckor före ikraftträdandet. Detsamma gäller 26 författningar från Arbetsmarknadsdepartementet. Totalt sett är det 16 författningar från dessa två departement som har publicerats så sent som mindre än två veckor innan de börjat gälla.

Utskottet utgår därför från att man vidtar nödvändiga åtgärder för att bli bättre på detta i framtiden. Man kan lätt konstatera att det inte kommer att räcka att, likt tidigare år, göra ungefär samma sak som man har gjort innan, för då kommer man inte heller att få ett annat resultat. Det krävs alltså någonting mer för att man ska bättra sig på detta område framöver. Så svårt borde det faktiskt inte vara, speciellt inte eftersom vi har en gedigen och ganska lång process för att bereda lagar, vilket betyder att man också har lättare att planera för sådant här.

Herr talman! Utskottet har även granskat hanteringen av handlingar och digitala arbetsytor inom vissa arbetsgrupper som har bildats och kan bildas på Regeringskansliet. I den granskningen är det några saker som jag särskilt skulle vilja uppmärksamma och sätta fingret på.

När man inom Regeringskansliet skapar en arbetsgrupp med personer från andra myndigheter är det viktigt att ha en tydlig grund för detta. Det behöver finnas ett beslut där det framgår vad gruppen ska göra, vilket mandat den har och vilka som ingår i den. Annars blir det väldigt svårt att göra en korrekt tillämpning av offentlighetsprincipen, eftersom det då kan bli oklart om en arbetsgrupp är intern eller inte, trots att den innehåller personer från olika myndigheter. Den stora skillnaden är att inom interna arbetsgrupper behöver de olika deltagarna inte registrera dokument som de utbyter med varandra. Dessa handlingar betraktas alltså inte som offentliga handlingar, så detta är väldigt avgörande.

En annan viktig iakttagelse som vi har gjort är att Regeringskansliet ibland tycks ha gjort juridiska bedömningar som strider mot doktrin och praxis på området. Detta skulle i så fall kunna ha lett till att handlingar som borde ha blivit allmänna inte har blivit det. Därför behöver man framöver kunna redogöra för den juridiska bedömning som man har gjort i varje enskilt fall så att vi också kan granska och följa upp det. Det har tyvärr varit svårt att göra i den här granskningen.

Svensk offentlig förvaltning är i relation till många andra länder väldigt välfungerande och bibehåller därför legitimiteten. Det beror delvis på transparens och på granskning som offentlighetsprincipen bidrar till. Offentlighetsprincipen kan man kort sagt säga gör svenska myndigheter bättre, och därför ska den också värnas.

Jag vill därför mena att det vore extra allvarligt om just Regeringskansliet frångår offentlighetsprincipen eller naggar den i kanten. Regeringen styr riket, och dess kansli måste såklart föregå med det bästa av exempel. På den punkten finns det tyvärr helt klart utrymme för förbättring.

Utskottet har tyvärr även anledning att som många gånger tidigare påpeka att det är viktigt att dokumentera möten som man har inom Regeringskansliet med utomstående i alla de fall där det framförs något av vikt för ett pågående ärende. Annars blir det jättesvårt att granska och avgöra i efterhand, för vi kan ju inte veta vad som har sagts på mötena om det inte finns dokumentation. Det är just poängen: Gör man inte det går det inte att följa ett ärende, och då har man inte heller uppfyllt offentlighetsprincipen.

Vi har även kunnat konstatera att man i alla fall i vissa delar inom Regeringskansliet har valt att ha offentliga handlingar vad man kallar "ordnade" i stället för registrerade när man har dem på en digital arbetsyta. Det behöver inte vara något fel i sig. Man har full rätt att välja mellan att ha handlingar ordnade och att ha dem registrerade. Det kräver dock två saker: För det första måste man vara konsekvent så att man gör på samma sätt inom myndigheter och inom Regeringskansliet. För det andra gäller att man måste kunna säkerställa att handlingar som är ordnade och inte registrerade är lättillgängliga för allmänheten så att utomstående kan få en överblick över vilka handlingar som finns. Annars kan de ju inte begära ut dem.

I utskottet ställer vi oss frågande till om dessa båda kriterier verkligen uppfylls men förutsätter såklart samtidigt att det görs och att detta är någonting som man dagligen överväger och beaktar när man hanterar handlingar.

(Applåder)

Anf. 6 MIKAEL STRANDMAN (SD):

Herr talman! Jag tänker inte uppta kammarens tid med detaljerade redogörelser för varje enskilt ärende i årets betänkande. Det har redan gjorts föredömligt av andra före mig, och jag antar att en del kommer att göra det även efter mig. Dessutom går det att läsa sig till det i betänkandet. I stället avser jag att göra nedslag här och där i ärendena allteftersom vi stöter på något synnerligen uppseendeväckande eller anmärkningsvärt.

Jag kan börja med det faktum att vi har ett enigt betänkande. Årets KU10 saknar både särskilda yttranden och reservationer, vilket såklart är glädjande.

Mindre glädjande är dock att utskottet i år har haft anledning att i några ställningstaganden komma med vissa anmärkningar till regeringen exempelvis rörande regeringsprotokollen och vissa förvaltningsärenden, där utskottet vid ett flertal tillfällen tidigare framhållit att tiden mellan det att en författning kungörs och att den träder i kraft bör vara minst fyra veckor och endast i speciella undantagsfall mindre än två veckor.

Årets granskning utvisar att 35 respektive 26 författningar från Näringsdepartementet och Arbetsmarknadsdepartementet kungjordes mindre än fyra veckor före ikraftträdandet samt att 15 författningar respektive 1 författning kungjordes mindre än två veckor före ikraftträdandet.

Utskottet utgår nu från att regeringen – i den mån den råder över beslutsprocessen – vidtar nödvändiga planeringsåtgärder för att hålla tiden

mellan kungörelse och ikraftträdande inom de ovan nämnda tidsramarna, inklusive i arbetet med författningar med EU-anknytning.

KU granskar även årligen någon eller några grupper av förvaltningsärenden. År 2018 har omfattat elva ärenden som gäller ansökan om markupplåtelse. I flera fall har långa handläggningstider förekommit. I sex av fallen har handläggningstiden varit längre än två år. Det har saknats handläggningsåtgärder, lång tid har förflutit mellan kommunikation och beslut och byte av handläggare i samma ärende med mera har förekommit.

KU måste återigen framhålla att det inte är godtagbart att handläggningen av ärenden som avser myndighetsutövning mot enskilda fördröjs på grund av att man har en besvärlig personalsituation på departementen. Detta gäller i synnerhet överklagandeärenden. Utskottet vill därtill understryka vikten av att arbetet med att korta handläggningstiderna fortskrider.

Herr talman! Regeringen styr landet bland annat genom att avlämna förslag – propositioner – till riksdagen. KU har i år granskat detta propositionsavlämnande.

KU har gått igenom propositioner för flera valår bakåt i tiden. Genomgången visar att riksdagen behandlar ett stort och tilltagande antal propositioner och att det stora flertalet som behandlas samma vår som de givits in har lämnats inom en vecka före, på eller efter stoppdatum. Denna anhopning skapar problem för riksdagens ledamöter och för kammarens arbete. Anhopningar i den skala som varit aktuell på och kring stoppdatum under flera av de år som granskningen avser är djupt otillfredsställande.

Vidare uppmärksammas i granskningen i vilken utsträckning tidpunkterna för avlämnande av propositioner har överensstäm med vad som har angetts i de så kallade propositionsförteckningarna. Planeringen av riksdagsarbetet utgår i huvudsak från uppgifterna i propositionsförteckningarna, och det är därför enligt utskottet angeläget att det som redovisas i dessa är realistiskt och följs i mesta möjliga mån.

Det är angeläget att information om försenade propositioner som månadsvis samlas in inom Regeringskansliet också kommer riksdagen till del. Även i de fall där berörda utskott har accepterat att behandla vissa sent inkomna propositioner före sommaruppehållet har sådana ändringar enligt utskottet ofta haft effekter på helhetssituationen i riksdagen.

Regeringskansliet redovisar i granskningen olika åtgärder för att förbättra planeringen av propositionsarbetet, bland annat utvecklandet av ett it-baserat processtöd som är avsett att bidra till kvalitetsssäkrade tidsplaner där alla moment tidssätts. KU förutsätter nu att detta sker. Avslutningsvis framhåller KU på nytt, med eftertryck, betydelsen av att propositionsavlämnandet sprids och att propositionsavlämnande efter propositionstiden begränsas till nödvändiga fall.

Herr talman! Från vad som möjligen kan ses som rutinärenden går jag över till något som kräver en mer grannliga process, nämligen lagrådsremisser.

Lagrådet består av nuvarande eller före detta domare från Högsta domstolen och Högsta förvaltningsdomstolen. Lagrådet ska granska och yttra sig över lagförslag efter anmodan från regeringen eller ett riksdagsutskott. KU har, möjligen på förekommen anledning, granskat regeringens remisser till Lagrådet.

För det mesta har Lagrådets synpunkter och förslag godtagits av regeringen. I de propositioner där regeringen inte har följt Lagrådet har regeringen i regel argumenterat för sitt ställningstagande. Utskottet är av uppfattningen att detta är viktigt för kvaliteten i lagstiftningsarbetet. Granskningen visar vidare att i lagärenden där det gjorts omfattande ändringar till följd av Lagrådets synpunkter och förslag har regeringen endast i undantagsfall återremitterat de omarbetade lagförslagen till Lagrådet. Utskottet påminner om att det kan finnas anledning att överväga om Lagrådets synpunkter ska hämtas in när det gäller omarbetade lagförslag.

I knappt 15 procent av de propositioner där Lagrådet har haft synpunkter och förslag har hela eller delar av lagförslagen avstyrkts eller allvarligt ifrågasatts. Denna andel har varierat något under den studerade perioden, och det har skett en viss ökning under senare riksmöten. Utskottet understryker att det rent allmänt är angeläget att Lagrådets centrala roll i lagstiftningsarbetet inte urholkas, och vi ser allvarligt på en ökning av antalet propositioner med lagförslag där Lagrådet avstyrkt eller allvarligt ifrågasatt lagförslagen eller delar av dem.

Det kan dock noteras att det har rört sig om förhållandevis få propositioner med lagförslag som avstyrkts eller allvarligt ifrågasatts av Lagrådet, och i drygt hälften av fallen har regeringen valt att i huvudsak eller delvis följa Lagrådets synpunkter och förslag. Det är förstås bra att regeringen sätter fokus på kvalitet i lagstiftningsarbetet, men med detta sagt vill jag säga att även enskilda lagförslag kan få stora och långtgående konsekvenser. Ett exempel är den så kallade gymnasielagen, som fick välförtjänt kritik av Lagrådet och slutligen prövades i domstol.

Detta, herr talman, tycker jag var de mest angelägna punkterna i årets betänkande. Jag avslutar med något om de gemensamma digitala arbetsytorna.

Jag har förstått att våra företrädare i konstitutionsutskottet har fått arbeta en hel del med frågan om just sådana arbetsformer och handlingarnas offentlighet. KU betonar vikten av att sådana arbetsytor ordnas så att en korrekt tillämpning av offentlighetsprincipen kan göras. Med den erinran förutsätter vi nu att frågan kan vila tills vidare och att inga fler oklarheter och gråzoner dyker upp framdeles.

Med detta tackar jag för 2018 års arbete. Jag ser nu fram emot de betänkanden och utmaningar som det allmänna arbetet och vårgranskningen för med sig.

(Applåder)

Anf. 7 MIA SYDOW MÖLLEBY (V):

Herr talman! Som flera ledamöter redan har redogjort för hanterar vi alltså det som brukar kallas KU:s höstgranskning, det vill säga granskningen av regeringsärendenas handläggning – eller, kort och gott, rutiner och arbetssätt i Regeringskansliet. Det är ju faktiskt detta det handlar om: att se hur regeringen behandlar ärenden och att den gör det på ett sätt som stämmer med de krav som ställs.

Det är självklart inte möjligt för KU att följa upp allt, utan det blir nedslag lite här och där i systemet. Ofta tittar vi på sådant som har uppmärksamats i samband med något annat, när vi har granskat statsrådets tjänsteutövning. Jag kommer att kommentera tre av de områden som utskottet har granskat.

Jag börjar med propositionsavlämnandet, som redan har nämnts. Utskottet har flera gånger tidigare påpekat att det är svårt för riksdagen att utföra sitt arbete om regeringen kommer med väldigt många lagförslag under en kort period. Ändå har antalet propositioner som avlämnas på våren, för att hanteras före sommaruppehållet och ofta träda i kraft som ny lag den 1 juli, blivit allt fler under de senaste mandatperioderna.

Detta ställer till stora problem för hela processen. Utskottskanslierna ska hantera många förslag under kort tid, och det blir problem för partierna – särskilt de mindre – som kan få en stor mängd propositioner att läsa på väldigt kort tid. Man ska sätta sig ned och bedöma om det är något man ska motionera om och i så fall vilka motioner som ska lämnas in under en period där man parallellt behandlar 40 propositioner. Det är inte en rimlig ordning.

Det kommer också många propositioner efter det så kallade stoppdatumet på våren, som regeringen vill ska behandlas före sommaruppehållet. Att både riksdagen och regeringen har rimliga möjligheter att göra sitt arbete är viktigt; det handlar om att hela lagstiftningsprocessen ska kunna fungera. Det måste vara möjligt för regeringen att sprida ut propositionerna bättre över året.

Självklart kan det finnas behov av att lämna propositioner sent, och det kan också finnas behov av att lämna propositioner som måste behandlas väldigt snabbt. Vi vet detta, och just för att vi vet det är det viktigt att det som går att planera inte klumpas ihop. Vi kommer alltid att få saker som dyker upp och måste hanteras fort. Därför ska det som faktiskt går att lägga i plan också läggas i plan – och planen ska följas. Det är inte okej att regeringens bristande planering gör att riksdagen inte kan fullfölja sitt arbete på ett rimligt sätt.

Jag går över till frågan om så kallade digitala arbetsytor, som flera redan har talat om. Det handlar egentligen framför allt om hanteringen av handlingar och diarieföring, och man kan väl sammanfatta utskottets slutsats med att det inte spelar någon roll om arbetsgruppen använder sig av en digital arbetsyta eller byter papper och handlingar på andra sätt – det är ändå så att handlingar som är att betrakta som allmänna ska hanteras på ett sådant sätt att allmänheten kan hitta dem. Hanteringen bör också vara konsekvent.

En fråga som utskottet har tittat på är om utomstående myndigheter har haft tillgång till digitala arbetsytor som finns hos arbetsgrupper i Regeringskansliet, och vi har inte sett att det är på det sättet. Angående arbetsgruppernas bedömning av korrespondens har vi dock noterat att det finns sådant som borde kunna vara allmänna handlingar men som inte är det. Man har inte bedömt dem som det. Flera arbetsgrupper har inte ansett att svar som kommit in från myndigheter, med synpunkter gällande utkast som har skickats, är allmänna handlingar. Om det ska vara möjligt att följa ärendenas hantering och i efterskott se över hur ärendena har beretts måste synpunkter från myndigheterna gå att hitta i hanteringen inne i Regeringskansliet.

Just möjligheten att följa synpunkter från myndigheter och kunna kontrollera beredningen av ärenden är en viktig fråga som vi från utskottets sida har påpekat många gånger. I år ser vi att problemet kan finnas även när det gäller de så kallade EU-sakråden.

Det finns alltså något som heter EU-sakråd. Det är ett ganska nytt fenomen, där regeringen träffar olika personer och företrädare för organisationer och myndigheter för att skaffa sig ytterligare kunskap och få inspel och synpunkter.

Det är ju jättebra att regeringen vill fördjupa och bredda sin kunskap, och man har sagt att detta ska vara ett komplement till det normala remissförfarandet. Men då är det väldigt viktigt att man också kommer ihåg att dokumentera de synpunkter som kommer in, så att det faktiskt är möjligt – inte minst för oss i KU – att i efterhand följa hur ett ärende har beretts och vilka synpunkter som har kommit in under ärendets gång.

Anf. 8 TUVE SKÅNBERG (KD):

Herr talman! Vi redovisar ju inte betänkandet KU10 för varandra – vi har arbetat med det hela hösten – utan detta är för våra kollegor och partikamrater i de andra utskotten och för allmänheten som följer detta via nätet, som läser det om kortare eller längre tid eller som just nu följer det i direktsändning på tv. Det kan synas vara ganska tekniskt och ointressant, men jag skulle vilja säga att detta är långt ifrån riktigt.

KU har arbetat länge med detta; det drog igång redan tidigt i somras när kansliet på vårt uppdrag började arbeta med denna granskning. Jag vill därför lägga det till handlingarna och offentligt uttrycka ett tack till kansliet för allt det arbete som skett sedan i somras och fram till i dag. Utan er hade vi inte klarat detta arbete. Det är ett arbete som upprepas år efter år och årtionde efter årtionde, så att vi kan följa utvecklingen på till exempel Regeringskansliet.

Grunden för att konstitutionsutskottet gör denna granskning går tillbaka till regeringsformen 13 kap. 1 §. Detta är en av våra grundlagar, som vi kallar konstitutionen och som har gett konstitutionsutskottet dess namn. Där står att konstitutionsutskottet ska granska statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Det är ingenting vi väljer att göra, utan det är någonting som regeringsformen ålägger oss.

Detta ska ske minst en gång om året. Vi har en höstgranskning då vi tittar på de administrativa, övergripande och institutionella frågorna samt en granskning på våren då vi tittar på de enskilda statsrådets tjänsteutövning.

Nu gäller det alltså höstgranskningen. Vi gör vissa allmänna, administrativt inriktade granskningar och redovisar här – naturligtvis i stor korthet – vad vi har sett som behöver förändras.

Vi har tittat på regeringens sammansättning och regeringsarbetets organisation.

Vi har tittat på regeringsprotokoll från 2017, framför allt protokoll från Näringsdepartementet och Arbetsmarknadsdepartementet. Vi har granskat vissa förvaltningsärenden – inom Näringsdepartementet har det avsett ansökningar om markupplåtelse som överklagats till regeringen och som har handlagts av Näringsdepartementet. Här har handläggningstiderna i flera ärenden varit för långa, vilket vi också påtalar. Det är inte godtagbart.

Vi har granskat propositionsavlämnandet och sett att det stora flertalet av de propositioner som behandlas samma vår har lämnats inom en vecka före, på eller efter så kallat stoppdatum. Det är inte rimligt; så kan vi inte

ha det. Anhopningen i den skala som har varit aktuell på och kring stoppdatum under flera av de år som granskningen avser är djupt otillfredsställande.

Som ni har hört från den ena efter den andra av de ledamöter som har varit uppe i talarstolen och redovisat är vi helt eniga. KU arbetar med granskningen på så sätt att vi eftersträvar total enighet. I en del fall har det kunnat finnas något särskilt yttrande. Det har förekommit någon reservation i samband med granskningar, som närmast från förra mandatperioden. I stort sett är vi dock i allt väsentligt helt eniga, och det arvet kommer vi fortsätta att förvalta och förädla.

Hanteringen av handlingar och digitala arbetsytor har andra ledamöter redogjort för tidigare. Vi kan inte, som vi trodde när vi började, säga att det finns underlag för bedömningen att utomstående myndigheter haft tillgång till digitala arbetsytor som finns hos arbetsgrupper i Regeringskansliet. Det finns inte något sådant underlag.

Vi har sett att arbete som bedrivs av sådana arbetsgrupper betraktas som internt arbete inom Regeringskansliet och att handlingar som utväxlas mellan arbetsgruppens medlemmar inte anses utgöra allmänna handlingar. Därför skriver KU att det är viktigt att det finns en tydlig grund för att betrakta arbetsgruppen som intern och därmed en del av Regeringskansliet, inte minst för att möjliggöra en korrekt tillämpning av offentlighetsprincipen. Vi påpekar också att det bör finnas relevanta beslut eller dylika förordnanden som tydliggör sammansättningen av en intern arbetsgrupp där det ingår personer från andra myndigheter än Regeringskansliet.

Vidare har vi tittat på Regeringskansliets upphandling. Granskningen visar på brister i dokumentationen. Muntliga offerter har inhämtats, men de har inte dokumenterats. Därför inskräper KU vikten av att upphandlingslagens dokumentationskrav efterlevs.

Vi har också tittat på EU:s sakråd. KU anser att arbetet med att ta fram svenska ståndpunkter i EU-frågor på ett sätt som i möjligaste mån svarar mot regeringsformens föreskrivna beredningskrav är väsentligt. EU-sakråden gör inte detta på egen hand. Därför är det viktigt att de redovisas som en del av – men inte hela – beredningen, som grundlagen kräver.

Det viktigaste vi har sysslat med – om jag skulle göra en viktning av detta – är frågan om remisser till Lagrådet. Därför tar jag upp detta sist.

Granskningen har visat att Lagrådet i knappt två tredjedelar av fallen har lämnat synpunkter och förslag på remitterade förslag från regeringen. Till övervägande del har dessa synpunkter och förslag faktiskt godtagits av regeringen – så långt är allting väl.

I de propositioner där regeringen inte har följt Lagrådet har regeringen visserligen i regel argumenterat för sitt ställningstagande, vilket är bra, men man har inte alltid skickat en ny remiss till Lagrådet.

Granskningen visar vidare att regeringen i lagärenden där det gjorts omfattande ändringar till följd av Lagrådets synpunkter och förslag endast i undantagsfall har remitterat de omarbetade lagförslagen till Lagrådet.

Varför är detta viktigt att påpeka? Å ena sidan vill varje regering få igenom sin politik och sina förslag till riksdagen så snabbt, smärtfritt och okomplicerat som möjligt – det är begripligt. Å andra sidan måste lagtexterna och förarbetet med lagar hålla en sådan kvalitet att våra domstolar och rättsvårdande myndigheter kan arbeta med dem, annars blir det problem i nästa led.

Därför skriver utskottet följande: ”Utskottet påminner på nytt om att det ibland i lagärenden där regeringen till följd av Lagrådets synpunkter har gjort väsentliga ändringar i ett lagförslag kan finnas anledning att överväga om Lagrådets synpunkter också skulle inhämtas när det gäller det omarbetade lagförslaget.”

Det är vad vi i dag har sagt. Det är detta vi är överens om – en rekommendation. Man skulle kunna gå vidare med denna tanke. Jag tycker personligen, som kristdemokrat, att detta är en intressant och viktig tanke för att få en bättre kvalitet. Hur man skulle kunna tänka sig att gå vidare får framtiden utvisa.

Detta tror jag är det viktigaste av de iakttagelser som vi har gjort. Vi kan därför lägga KU10 *Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning* till handlingarna. Vi voterar inte om det utan lämnar detta till kammaren.

(Applåder)

Anf. 9 BENGT ELIASSON (L):

Herr talman! Jag vill också inleda med att rikta ett tack för en mycket gedigen genomgång och en väl genomförd granskning, framför allt till kansliets alla medarbetare.

Herr talman! Målet som riksdagen har satt upp är väldigt ambitiöst: ”Sverige ska vara bäst i världen på att använda digitaliseringens möjligheter.”

Herr talman! Jag vill med mitt anförande fästa uppmärksamhet på just den del som handlar om hanteringen av handlingar och digitala arbetsytor, som en lång rad talare redan varit inne på, för det är just den här delen som kanske är en av essenserna i vårt svenska styresskick.

I de mål som riksdagen har satt upp finns en fråga som regeringen tycks ha lite åsidosatt när det gäller dess interna arbete – man kan tolka det så. Inte någonstans i regeringens ambitiösa digitaliseringsstrategi nämns offentlighetsprincipen. De här två delarna hör ihop, och det är detta jag vill peka på.

Offentlighetsprincipen har funnits i Sverige sedan 1766 och regleras, som sagt, i grundlagen. I tryckfrihetsförordningen 2 kap. 1 § står det: ”Till främjande av ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning skall varje svensk medborgare ha rätt att taga del av allmänna handlingar.” Detta är en grundpelare i den svenska demokratin.

Med allmän handling menas varje handling, tryckt eller elektronisk, som är förvarad hos en myndighet samt har inkommit utifrån eller upprättats inom myndigheten. En handling är förvarad om myndigheten har tillgång till informationen tekniskt eller praktiskt. En handling blir upprättad genom att expedieras till någon utanför myndigheten, och med utanför myndigheten avses även självständiga verksamhetsgrenar inom samma myndighet. Om handlingen inte ska expedieras blir den allmän om den finns kvar i ärendet när det har slutbehandlats. En handling som inte expedieras och som inte tillhör ett ärende blir allmän när den har färdigställts.

Det finns vissa särskilda regler vad gäller exempelvis anteckningar i ett diarium eller någon form av löpande kronologisk förteckning över allmänna handlingar trots att förteckningen inte har fått en slutgiltig form. Handlingar är utkast om de skapas medan en myndighet förbereder ett avgörande av ett ärende och blir i regel inte allmänna. Om sådant material

arkiveras eller skickas till annan myndighet blir det genast allmän handling.

Varför, herr talman, står jag och rapar upp detta ganska tekniska och lite röriga resonemang? Jo, därför att detta är en grundpelare i det som gör att Myndighetsverket är öppet, transparent och begripligt för varje svensk medborgare – det som står i grundlagens 2 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen. Det är detta det handlar om. Det är viktigt för ett öppet och transparent samhälle, och det är viktigt, herr talman, för vår demokrati.

I granskningen av hanteringen av handlingar och digitala arbetsytor inom vissa arbetsgrupper i Regeringskansliet konstaterar utskottet att det som har framkommit inte ger underlag för bedömningen att utomstående myndigheter har haft tillgång till digitala arbetsytor som finns i arbetsgrupper i Regeringskansliet. Men arbetsgrupper med olika sammansättningar inom Regeringskansliet använder sig av dessa arbetsytor. Det rör sig dels om arbetsgrupper som ibland består av enbart tjänstemän från ett eller flera departement, dels om arbetsgrupper där det även ingår företrädare för en eller flera utomstående myndigheter eller andra intressenter. Arbete som bedrivs av dessa arbetsgrupper betraktas av regeringen som ett internt arbete inom Regeringskansliet, och handlingar som utväxlas mellan arbetsgruppernas medlemmar anses inte utgöra allmänna handlingar.

Det är här, herr talman, som tveksamheten infinner sig. Här kan man, åtminstone teoretiskt, fundera över om inte tryckfrihetsförordningens 2 kap. faktiskt klickar in och blir verklighet.

Det är enligt utskottet viktigt att det finns en tydlig grund för att betrakta arbetsgruppen som just intern och därmed en del av Regeringskansliet, inte minst för att möjliggöra en korrekt tillämpning av offentlighetsprincipen. Utskottet finner skäl att betona att det genomgående bör finnas relevanta beslut eller dylikt som tydliggör sammansättningen av en arbetsgrupp där det ingår personer från andra myndigheter än Regeringskansliet. Det är här tveksamheterna infinner sig. Utskottet konstaterar, och det är viktigt att påpeka, att det faktiskt är samma sak att trycka på en knapp och skicka digitala handlingar mellan sig som att skyffla papper mellan sig. Noggrannhet är av yttersta vikt i hela uppbyggnaden av tryckfrihetsförordningen.

Vidare uppmärksammar utskottet att till Regeringskansliet inkomna svar från myndigheter med synpunkter på utskickade mellanprodukter inte har betraktats som allmänna handlingar. Utskottet pekar på den tolkning som har gjorts i doktrin och praxis och förutsätter att det i varje enskilt fall görs noggranna överväganden från tryckfrihetsrättslig synpunkt i detta avseende, men vi kan inte finna att det sker. Det är just denna tveksamhet som jag vill peka på. Det är utskottets mening att dessa överväganden fortsättningsvis ska göras av Regeringskansliet i varje enskilt fall. Det är en viktig del i vår demokrati att detta sköts och görs på ett riktigt sätt.

Jag hyllar naturligtvis digitaliseringens möjligheter och tycker att vi ska fortsätta utveckla de digitala arbetsätten för att minimera pappersanvändning. Men då måste vi sköta oss när det gäller yttrandefrihet, offentlighetsprincip och tryckfrihet.

(Applåder)

Anf. 10 IDA KARKIAINEN (S):

Herr talman! Precis som mina kollegor varit inne på tidigare är detta en årlig granskning av statsförvaltningen utifrån specifika teman som vi tillsammans i utskottet bestämt att vi ska granska. Jag vill också passa på att tacka vårt kansli som så förtjänstfullt arbetat med att ta fram det här underlaget, så att vi har kunnat göra den politiska bedömningen av detta.

Det finns många intressanta delar i vårt årliga betänkande gällande granskningen av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning. Jag kommer framför allt att uppehålla mig vid tre delar: regeringsprotokollen, remisserna till Lagrådet samt propositionsavlämnandet.

Lagrådet är ju en rådgivande instans som granskar de lagförslag som regeringen lägger fram. Lagrådets granskning är otroligt viktig och en central del i att upprätthålla kvaliteten i vårt lagstiftningsarbete. I ca 15 procent av de propositioner där Lagrådet haft synpunkter och förslag har hela eller delar av lagförslagen avstyrkts eller ifrågasatts. Denna andel har varierat något under den studerade perioden, och det har skett en viss ökning under senare riksmöten. Men vi ska komma ihåg att Lagrådet i de allra flesta fall inte har grundläggande invändningar mot de förslag som regeringen lägger fram.

Lagrådets yttranden väger givetvis tungt, även om det enbart är en rådgivande instans. Ibland gör dock regeringen en annan bedömning än Lagrådet, vilket har skett oavsett färg på regeringen.

Vad kan då vara skälen till att regeringen inte alltid gör som Lagrådet tycker? Framför allt kan det handla om olika bedömningar av behovet av en reform eller vilka konsekvenserna blir av ett lagförslag. Det är dock viktigt att regeringen alltid motiverar i sin proposition varför förslaget inte följer Lagrådets synpunkter. Detta vill utskottet fortsätta att understryka vikten av. Motiveringarna ska framgå tydligt.

Från utskottets sida skickar vi med att när regeringen gör förändringar i ett lagförslag bör det noggrant övervägas om inte Lagrådet ska involveras ytterligare en gång för att granska de förändringar som har gjorts. Det görs i en del fall men inte i alla.

Vi noterar också att regeringen i sitt svar till oss skriver att de ständigt arbetar med att förbättra kvaliteten i lagstiftningsprocessen, och detta är givetvis något som utskottet välkomnar.

Herr talman! När det gäller regeringsprotokollen har vi tittat på protokoll och promemorior inom Näringsdepartementet och Arbetsmarknadsdepartementet. Varför vi granskar dessa härrör från 8 kap. 19 § regeringsformen, som gör gällande att ”en beslutad lag ska utfärdas av regeringen så snart som möjligt”. Med utfärdas menas det regeringsbeslut genom vilket författningen får sin slutgiltiga utformning.

Vidare ska lagar liksom förordningar kungöras så snart som möjligt. Det är viktigt att skilja på utfärdande och kungörande: Med kungörande menas den dag då författningen kommer ut från trycket. Som mina kollegor tidigare har varit inne på görs gällande att tiden mellan kungörande och lagens ikraftträdande ska vara minst fyra veckor och endast i speciella undantagsfall kortare än två veckor. Precis som har redogjorts för tidigare har ett antal författningar från Näringsdepartementet och Arbetsmarknadsdepartementet inte följt denna ordning. Det gäller bland annat författningar med EU-anknytningar. Utskottet påpekar dock att författningarna inte har

Prot. 2018/19:42

23 januari

Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning

innehållit några bestämmelser som innebär pålagor för enskilda, och vi utgår från att regeringen, i den mån den råder över beslutsprocessen, vidtar nödvändiga åtgärder för att hålla tiden. Detta är otroligt viktigt för oss.

När det gäller propositionsavlämnandet är denna granskning central för oss riksdagsledamöter och för arbetet i riksdagen. Vi noterar att regeringen, oavsett vilken, har haft en anhopning av propositioner vid stoppdatum. Detta orsakar en ojämn arbetsbelastning för oss i riksdagen men också i regeringen, och det är givetvis inte bra. Vi noterar att regeringen tycker likadant och arbetar med att bland annat införa ett it-baserat processtöd. Detta kommer vi från KU att följa med stort intresse.

Konstitutionsutskottet ska vara en god revisor som ger konstruktiv kritik och är framåtsyftande, och det är vår förhoppning att slutsatserna i denna granskning tas till vara och därmed leder till en bättre och mer effektiv statsförvaltning.

(Applåder)

Anf. 11 LOUISE MEIJER (M):

Herr talman! Jag ska i dag prata om Lagrådet och om propositionsavlämnandet. Jag vill börja med att be om ursäkt för att jag förmodligen kommer att dra över min anmälda talartid.

Herr talman! Sedan lång tid tillbaka i Sverige har vissa lagförslag underkastats en granskning i särskild ordning innan de läggs fram för riksdagen. Denna granskning fick fastare former i 1809 års regeringsform och lades då på Högsta domstolen. I samband med att Regeringsrätten, som numera heter Högsta förvaltningsdomstolen, inrättades 1909 flyttades granskningen till ett särskilt organ, nämligen Lagrådet, som skulle bestå av ledamöter från både dåvarande Regeringsrätten och Högsta domstolen.

Sedan 1809 års regeringsform har den reglering som görs av det som vi i dag kallar Lagrådet varierat. Ibland har Lagrådets granskning varit obligatorisk, och ibland har den varit fakultativ, det vill säga frivillig. Den reglering som i dag gäller för Lagrådet trädde i kraft den 1 januari 2011.

Området för Lagrådets granskning bestäms av en konkret uppräkningslista i regeringsformen av de typer av lagar som omfattas. Granskningen är numera åter obligatorisk för de uppräknade områdena, om det inte är så att Lagrådets granskning skulle sakna betydelse på grund av frågans beskaffenhet eller fördröja lagstiftningsfrågans behandling så avsevärt att men uppkommer.

Herr talman! Konstitutionsutskottet har ett flertal gånger granskat regeringens remisser till Lagrådet. Senaste gången var hösten 2013. I nuvarande granskning har man tittat på fyra riksmöten från två olika regeringar – två riksmöten från alliansregeringen och två riksmöten från den tidigare S-MP-regeringen. Granskningen har inneburit ett antal frågeställningar, och jag tänkte ta upp några av dem här.

En av de frågor som konstitutionsutskottet har tittat på är vilken typ av synpunkter som lagrådet har lämnat, om de har yttrat sig. Det kan röra sig om synpunkter av till exempel juridisk-teknisk karaktär, synpunkter som rör förslagets förhållande till grundlagarna och rättsordningen i övrigt och synpunkter om huruvida förslagen varit utformade så att lagarna kan antas tillgodose de syften som angetts. Vad gäller den sistnämnda punkten kan ibland gränsen för vad som är ett icke ändamålsenligt förslag och vad

som är en diskutabel men politiskt motiverad lösning vara svår att dra. Samtidigt är det viktigt att Lagrådet inte gör några politiska bedömningar.

En annan fråga som konstitutionsutskottet granskat är i vilken utsträckning som Lagrådet avstyrkt eller allvarligt ifrågasatt att regeringens lagförslag eller delar därav borde genomföras. Vi har inte granskat de enskilda lagrådsremisserna, men ett uppmärksammat exempel på detta område har varit den så kallade gymnasieamnestin. Lagrådet uttalade i den remissen att gränsen nåtts för vad som är acceptabelt i fråga om hur lagstiftning kan utformas, och de avstyrkte förslaget.

Konstitutionsutskottet har tittat på om denna typ av synpunkter har ökat. Och det har skett en viss ökning. Vid det första riksmöte som granskats var andelen avstyrkta eller annars ifrågasatta lagförslag 11 procent, vid det andra riksmötet var den 13 procent, vid det tredje riksmötet var den 15 procent och vid det fjärde och sista riksmöte som konstitutionsutskottet granskat var den 18 procent. Det har alltså skett en viss ökning av synpunkter från Lagrådet där de avstyrker eller allvarligt ifrågasätter regeringens lagförslag.

För det första vill konstitutionsutskottet rent allmänt understryka att det är angeläget att Lagrådets centrala roll i lagstiftningsarbetet inte urholkas.

För det andra ser konstitutionsutskottet allvarligt på en ökning av antalet propositioner där Lagrådet avstyrkt eller allvarligt ifrågasatt lagförslagen.

Sammanfattningsvis vill konstitutionsutskottet framhålla att en lagstiftning som håller tillräckligt hög kvalitet är en förutsättning för att förutsebarhet och därmed enskildas rättssäkerhet ska kunna garanteras. Det är i första hand regeringen som tar initiativ till och svarar för beredningen av förslag till ny lagstiftning. Regeringen har därför ett betydande ansvar i arbetet med att upprätthålla en god kvalitet i lagstiftningen.

Lagrådets granskning spelar enligt utskottet en särskild roll för att i lagstiftningen tillgodose just rättssäkerhetsintresset och kravet på enhetlighet, konsekvens och klarhet. Därutöver kan Lagrådets synpunkter och förslag, även om reglerna för lagrådsgranskningen inte omfattar alla lagärenden, ge en god bild av kvaliteten i regeringens lagförslag. Den granskning som konstitutionsutskottet gör av regeringens lagrådsremisser är därför en viktig uppföljning av kvaliteten på våra lagtexter, som ytterst vi ledamöter är ansvariga för när de röstas igenom.

Herr talman! Konstitutionsutskottet har även granskat propositionsavlämnandet, nämligen tidpunkten för när regeringen avlämnar propositioner till riksdagen. Syftet med granskningen har varit att undersöka om propositionsavlämnandet sker på ett sätt som ger utrymme för riksdagen att planera och bedriva sitt arbete på ett effektivt sätt.

Enligt riksdagsordningen beslutar riksdagen på förslag av talmannen när propositioner senast ska lämnas under pågående riksmöte. Sista dag för att avlämna propositioner brukar fastställas till omkring den 20 mars, men inget hindrar riksdagen från att ändra sitt beslut om propositionstid, till exempel i samband med en utdragen regeringskris.

Riksdagsordningen möjliggör för regeringen att överskrida den fastställda propositionstiden om det finns synnerliga skäl. Vad som är synnerliga skäl är varken exemplifierat eller angivet, men när regeringen använder sig av denna undantagsregel ska de enligt *Propositionshandboken* ange de synnerliga skälen och motivera det.

Vi kan i vår granskning se att antalet propositioner som har avlämnats efter stopptiden har ökat. För att nämna några exempel var det 11 stycken efter stopptiden 2002, och 2018 var det hela 73.

Herr talman! Anhopningar i den skala som varit aktuella på och runt stoppdatum under flera av de år som granskningen avser anser utskottet är djupt otillfredsställande. Sett till helhetsbilden av det allt större antal propositioner som har lämnats in efter stoppdatum och ändå behandlats före sommaruppehållet ställer utskottet sig frågande till i vilken utsträckning som det verkligen har funnits sådana synnerliga skäl och därmed behov av en snabb behandling, så som riksdagsordningen anger.

I flera fall där regeringen enligt *Propositionshandboken* ska redogöra för synnerliga skäl att överskrida stopptiden har det inte gjorts. Utskottet vill därför påminna om sitt återkommande uttalande om att regeringen i förekommande fall i propositionen ska redogöra för de synnerliga skäl som regeringen ansett föreligga som grund för att lämna en proposition efter stopptiden. Därför vill konstitutionsutskottet på nytt med eftertryck framhålla betydelsen av att propositionsavlämnandet sprids. Detta är av betydelse för att riksdagen på ett effektivt sätt ska kunna utföra sin uppgift som folkets främsta företrädare.

(Applåder)

Anf. 12 ERIK EZELIUS (S):

Herr talman! Vid debatten om granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning vill jag kommentera ett par delar i betänkandet.

Först vill jag ta upp avsnitt 6 om hantering av handlingar och digitala arbetsytor inom vissa arbetsgrupper i Regeringskansliet, som flera talare redan har berört. Upprinnelsen till granskningen kommer från våren 2018, då konstitutionsutskottet bland annat granskade Utrikesdepartementets hantering av handlingar i samband med säkerhetsrådkampanjen. Utskottet noterade då avslutningsvis det som hade framkommit i granskningen när det gäller offentlighetsprincipen och förekomsten av myndighetsövergripande arbetsgrupper inom Regeringskansliet, och man fann anledning att uppmärksamma dessa frågor ytterligare framöver.

I granskningen har det kunnat konstateras att användningen av digitala arbetsytor inte är ett isolerat fenomen utan kan lokaliseras till flera delar inom Regeringskansliet. Det som har framkommit ger inte heller underlag för bedömningen att utomstående myndigheter har haft tillgång till digitala arbetsytor som finns hos arbetsgrupperna i Regeringskansliet. Som min partikollega Hans Ekström tidigare nämnde skapar ny teknik också nya möjligheter för nya samverkansformer, vilket självklart ska ses som välkommet för ett effektivt och ändamålsenligt arbete inom ramen för politikens arbete. Däremot är det av största vikt att nya arbetsmetoder inte står i strid med regelverket utan att de granskas och prövas utifrån ett konstitutionellt perspektiv.

Den kritik som framförs gäller beslut som tydliggör sammansättningen av den interna arbetsgruppen, där det ingår personer från andra myndigheter än Regeringskansliet, hantering av så kallade mellanprodukter, dokumentationsskyldighet med mera.

Än en gång: En effektiv förvaltning ska givetvis uppmuntras till att utveckla arbetsmetoder. Och teknikutvecklingen ger här stora möjligheter, men aldrig på bekostnad av offentlighetsprincipen eller andra delar i våra grundlagar.

Slutligen har utskottet också granskat regeringens användning av så kallade EU-sakråd, vilket även Mia Sydow Mölleby talade om i sitt anförande. Sakråden har kommit till som en ny arbetsmetod för att ta vara på expertis i sakfrågor inom civilsamhället och från andra samhällsaktörer och syftar till att ge regeringen ett bredare underlag för sina bedömningar. Men utskottet pekar på vikten av att användningen av EU-sakråd inte leder till att de sedvanliga formerna för beredning inte genomförs, såsom att skicka ärenden på remiss.

I den mån det som framkommer vid EU-sakråden ligger till grund för den fortsatta beredningen av ärenden är det enligt utskottet lika viktigt att dokumentera vad som framkommer vid EU-sakråden som att dokumentera det som framkommer vid andra beredningsformer. Det är viktigt för spårbarhet och transparens, så att konstitutionsutskottet och andra kan granska ett ärende och dess beredning.

(Applåder)

Anf. 13 JOHN WIDEGREN (M):

Herr talman! Höstgranskningen 2018 har många likheter med tidigare års granskningar vad gäller resultaten. Men innan jag tar upp några exempel vill jag passa på att tacka utskottets ledamöter för bra och konstruktiva diskussioner. Det största tacket vill jag dock rikta till konstitutionsutskottets kansli och tjänstemän för ett proffsigt, idogt och granskande väl genomfört värv.

Herr talman! Att vara sista talare i ett ärende innebär kanske, som någon sa här tidigare, en hel del upprepningar. Jag kommer troligen inte att leverera några världsomvälvande genombrott vad gäller höstens granskning, men jag gör ett försök.

Herr talman! Jag vill inrikta mig speciellt på tre ärenden och börjar med vissa förvaltningsärenden. Detta års granskning av förvaltningsärenden gäller överklagande av ansökningar om markupplåtelse. Ärendena har handlagts i Näringsdepartementet. Denna granskning visar, precis som många tidigare granskningar, att handläggningstiderna är alldeles för långa. Det är inte rättssäkert och acceptabelt när enskilda medborgare blir lidande på grund av att personalsituationen inte är tillfredsställande vid berörd myndighet. Detta gäller speciellt markärenden som handlar om de gröna näringarna, som behöver snabba beslut för att kunna utveckla sina verksamheter. Detta är verksamheter som många gånger kämpar hårt med sin lönsamhet och som därför inte ska bli lidande av bristfälligt myndighetsarbete.

Herr talman! Utskottet vill återigen trycka på det viktiga arbetet med att korta handläggningstiderna, bland annat för enskilda som kan drabbas ekonomiskt och med personligt lidande. Men man ska också korta handläggningstiderna för att ärendebalanserna hos myndigheter inte ska bli för stora och skapa dubbelarbete. Detta är resultat som utskottet pekat på flera gånger tidigare. Därför hoppas utskottet att det nu blir verklighet.

Herr talman! Jag ska därefter ta upp regeringens upphandlingar. Det huvudsakliga syftet med upphandlingslagstiftningen är att upphandlingarna sker på affärsmässiga grunder, så att myndigheterna använder offentliga medel på bästa sätt. Därmed drar man nytta av konkurrensen på marknaden.

Tidigare granskningar av regeringens upphandlingar har visat på återkommande brister i dokumentationen. Utskottet har påtalat detta och det problem som det medför för utomstående att kunna granska förfarandet men också för att kunna visa på tillförlitligheten i hur man hanterar offentliga medel.

Herr talman! Utskottet vill därför markera att höstens granskning visar på liknande brister i dokumentationen och vill inskräpa vikten av att upphandlingslagens dokumentationskrav efterlevs. Dokumentationen ska motivera beslut och varför ett visst upphandlingsförfarande valts. Utskottet betonar också att allmänna handlingar i upphandlingsärenden registreras i enlighet med offentlighets- och sekretesslagen.

Dokumentationen ska också leda till ökad transparens i användningen av offentliga medel. Utskottet vill understryka vikten av att man följer rutinen med att anmäla direktupphandling över ett prisbasbelopp till den centrala inköpsfunktionen. Upphandlingslagen kräver att myndigheten ska besluta om riktlinjer för direktupphandling. Detta är något som utskottet också vill erinra om, då det brustit vid något tillfälle.

Herr talman! Det är viktigt att utskottets kritik blir vägledande för regeringens upphandlingar, då människors offentliga medel aldrig ska användas på ett slarvigt eller oförsiktigt sätt. Upphandlingarna får inte hanteras godtyckligt på grund av eventuella personliga känningar inom berört departement, utan de bör alltid ske på ett kvalitetssäkert sätt med god dokumentation som medför att förfarandet kan granskas efteråt. På det sättet ökar transparensen och förtroendet för offentlig upphandling.

Slutligen ska jag säga några ord om användningen av EU:s sakråd. Ett EU-sakråd ska i första hand användas till att fördjupa och bredda regeringens kunskap och perspektiv i sakfrågor. De är också en viktig källa till att ge större insikt i och höja kvaliteten i regeringens underlag. Utskottet trycker dock på att det är viktigt att EU-sakråden inte ska ersätta vanliga remissförfaranden eller leda till att de vanliga formerna för beredning inte genomförs. EU-sakråden ska i stället hjälpa till att ta fram ståndpunkter i EU-frågor som svarar upp mot det i regeringsformen föreskrivna beredningskravet.

Herr talman! Utskottet vill också här peka på vikten av att man ställer goda och noggranna dokumentationskrav för att enklare kunna genomföra en efterföljande kontroll och granskning. Det är också viktigt att skilja på och dokumentera det som framkommer vid sakråden och vad som framkommit vid andra beredningsformer. Utskottet vill slutligen framhålla att det i de minnesanteckningar som förs vid EU-sakråd och som sedan skickas vidare till EU:s institutioner tydligt ska framgå att de inte ger uttryck för en svensk ståndpunkt.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

Utskottets anmälan lades till handlingarna.

Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU11

Justitieombudsmännens ämbetsberättelse (redog. 2018/19:JO1)
föredrogs.

Anf. 14 IDA KARKIAINEN (S):

Herr talman! Justitieombudsmannen är en viktig institution i Sverige. JO, som den också kallas, granskar att myndigheterna arbetar enligt de lagar och regler som styr deras arbete. Det gäller särskilt sådana lagar som berör enskildas rättigheter och skyldigheter i förhållande till det allmänna.

JO-ämbetet är en del av det konstitutionella skyddet för den enskildes grundläggande fri- och rättigheter. Det är vår, alla medborgares, garant mot att staten och det offentliga inte begår övergrepp vid sin myndighetsutövning och för att alla människor behandlas korrekt. Det är en viktig del i vår demokrati – ett slags folkets väktare.

Varje år lämnar JO en ämbetsberättelse – den lunta jag har här i handen – där de redovisar anmälningar som har kommit in och granskningar som de har gjort. Vi i utskottet har fått ta del av JO:s iakttagelser både vid ett öppet sammanträde och vid ett slutet sammanträde. Vi vill från utskottets sida passa på att tacka Justitieombudsmannen för ett väl genomfört arbete och en, återigen, gedigen ämbetsberättelse.

Herr talman! Det finns de som kanske tror att det här är en torr historia. Det är det inte; det kan både jag och mina kollegor intyga. I ämbetsberättelsen framkommer nämligen berättelser där rättsstatens principer på ett eller annat sätt har brustit. Jag tänker inte gå in på enskilda fall utan bara övergripande nämna några saker.

Det handlar om hur människor i arrest inte har fått ordentlig läkartillsyn och i de allra värsta fallen också avlidit till följd av detta. Det handlar om att man inte lämnar ut allmänna handlingar i tid. Det handlar om att man efterforskar identitet hos den som begär ut allmänna handlingar och därmed inskränker rätten att vara anonym. Det handlar om att domstolar inte har prövat jävsinvändningar. Det handlar om inskränkningar av besök av närstående vars anhöriga vårdas på olika sjukhusinrättningar. Det handlar om brister hos Kriminalvården när det gäller intagna på anstalt med medföljande barn och gravida intagna. Det handlar om brister i Kronofogdemyndighetens medelshantering. Det handlar om inskränkningar i yttrandefriheten. Det handlar om myndigheter som inte har ordning och reda i sin diarieföring.

Det handlar om brister hos Polismyndigheten vad gäller proportionalitetsprincipen, det vill säga att vid ingripanden använda rimliga tvångsåtgärder som står i proportion till exempelvis ålder på den omhändertagne. Det handlar om brister i dokumentation, om Försäkringskassans handläggning och om Migrationsverkets handläggning. Det handlar om handläggningen av LSS-ärenden och om felaktiga familjehemsplaceringar. Det handlar om att socialtjänsten inte har beaktat barnperspektivet. Det handlar om felaktiga frihetsberövanden och om otillåten kameraövervakning – med mera. Detta var bara några områden, så ni förstår att det finns många fall i den här luntan.

Många av de fall som beskrivs i ämbetsberättelsen har också varit föremål för medial bevakning och rapportering som vi givetvis har följt i riksdagen.

Herr talman! Jag tycker därför inte att det är orimligt att samtliga som arbetar inom offentligheten åtminstone kikar på ämbetsberättelsen. Vi vill verkligen understryka vikten av att den som arbetar i offentligheten, på myndigheter och institutioner, kontinuerligt jobbar med frågor om bemötande och grundläggande mänskliga rättigheter.

JO har också en viktig funktion i att se brister i lagar och förordningar. Under verksamhetsåret har nio framställningar om lagändringar gjorts till Regeringskansliet. Det har också flaggats för totalt 48 beslut som Regeringskansliet behöver fästa uppmärksamhet på.

Herr talman! Det är viktigt att notera att JO är en extraordinär tillsynsmyndighet. Det är därför viktigt att ordinarie tillsynsmyndigheter sköter sin tillsyn väl. Vi noterar i utskottet att JO pekar på att klagomålshanteringen och möjligheterna att klaga för den enskilde kraftigt har begränsats. Detta är viktigt för oss att följa, för vi vill givetvis att den ordinarie tillsynen ska fungera korrekt och att människor i de ordinarie myndigheterna får klagomålshanteringen att fungera väl. Detta är någonting vi tänker följa.

JO pekar särskilt på att de enskildas möjligheter att få till stånd en oberoende prövning inom hälso- och sjukvårdsområdet kraftigt har försämrats. Även detta är ett område som vi ska följa med stort intresse.

Herr talman! Utskottet har vidare initierat en bredare översyn av JO-ämbetet eftersom det är över 30 år sedan en utredning gjordes. Det finns utmaningar som vi behöver adressera, däribland planerade gränsdragningar och resurstilldelning.

Herr talman! JO-ämbetet inrättades revolutionsåret 1809, då det i den nya grundlagen föreskrevs att riksdagen skulle förordna en för lagkunskap och utmärkt redlighet känd man att såsom dess ombud ha tillsyn över att domare och ämbetsmän levde efter lagarna. Svenskarna hade då haft erfarenhet av både envælde och partistyre men ville inte återfå någotdera. Det vill vi inte nu heller. Låt oss därför värna och vårda Justitieombudsmannen som institution i många, många år till!

Jag yrkar att redogörelsen läggs till handlingarna.
(Applåder)

Anf. 15 ERIK OTTOSON (M):

Herr talman! Mänskligheten på den plats på jorden som vi kallar Sverige har valt att samordna sig genom att bilda det samhälle vi har och den stat som leder det samhälle vi har. Genom vår demokrati ger vi väldigt stora befogenheter till staten och dess institutioner och även till kommuner och landsting – väldigt långtgående befogenheter.

Vi kan få vår frihet berövad. Vi lägger vår utbildning i händerna på det allmänna. Vi lägger vår hälsa i händerna på det allmänna. Det är alltså väldigt långtgående befogenheter och ett väldigt tungt ansvar som vi lägger hos det allmänna. Det är därför avgörande för legitimiteten i systemet att vi har institutioner som har till uppgift att se till att detta sker på ett rättvist, säkert och rättssäkert sätt där våra fri- och rättigheter värnas. Den enskilda, svaga individen måste ha sina rättigheter intakta gentemot den

mycket starkare staten. Och det handlar inte bara om den enskilda individens trygghet i det enskilda fallet; det handlar om tryggheten för alla som inte har varit med om ett enskilt fall och om förtroendet för det allmänna.

I dessa tider av alternativa fakta och uppfattningar som kanske inte alltid grundas på kunskap är just förtroendet för det allmänna viktigt att värna. Därför kan vi i Sverige vara stolta över att vi har det justitieombudsmannaämbete som vi har och att vi har en så stolt historia vad gäller detta.

Justitieombudsmännens ämbete och arbete är viktigt ur ytterligare perspektiv, till exempel som feedback till de myndigheter vi har. Som föregående talare har sagt är det viktigt att man tar sig tiden att sätta sig in i justitieombudsmännens beskrivningar av de ärenden de har gått igenom och vad de har för anmärkningar att bjuda på.

Jag skulle vilja fästa kammarens uppmärksamhet lite extra på en sorts ärenden som jag tycker är särskilt viktiga. Det gäller frihetsberövanden. Vi har i Sverige fått kritik både från internationella institutioner och från Justitieombudsmannen för hur vi hanterar häktningar och häktningstider. Det gäller framför allt häktningar av minderåriga. Detta är någonting som jag tror att vi på ett brett sätt, blocköverskridande, behöver fortsätta att diskutera. Vad är rätt, och vad är riktigt? Detta är en väldigt långtgående befogenhet som vi i det svenska samhället har överlämnat till Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, domstolsväsendet och Kriminalvården att hantera på olika sätt. Det är viktigt att den enskildes ställning, rättigheter och framför allt värdighet värnas i det här sammanhanget.

Justitieombudsmännen kritiserar, också rätteligen, myndigheter som i sin handläggning tar alldeles för lång tid på sig. När det gäller det här är det viktigt att man har ryggen fri som justitieombudsman, och därför tycker jag att det är extra tillfredsställande att se att handläggningstiderna för våra justitieombudsmäns handläggning av ärenden har gått ned och att man möter de uppsatta mål för handläggningstider som man själv har satt upp för sin verksamhet. Det blir så att säga lite ihåligt att kritisera en myndighet för långsam handläggningstid om handläggningen av ärendet där man ger kritik har tagit väldigt lång tid.

Strukturen för justitieombudsmännens verksamhet ska utvecklas. Det är en tvåhundraårig verksamhet som vi har att förvalta. Därför är det viktigt att man hela tiden ser till att den är relevant för nutiden. Det var 30 år sedan senast, och ett enigt utskott säger att det är dags att göra ytterligare en översyn för att se vad vi kan göra bättre i en redan välutvecklad och bra verksamhet. Hur kan den enskilde, svaga individens ställning mot staten värnas på ett ännu tydligare sätt, och hur kan vi som samhälle dra nytta av de kunskaper och insikter som justitieombudsmännens ämbete också lär oss?

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets förslag att lägga betänkandet till handlingarna.
(Applåder)

Anf. 16 MIKAEL STRANDMAN (SD):

Herr talman! I ämbetsberättelsen från justitieombudsmännen ser vi en ökning av ärendetillströmningen, och det är främst prövningen av klagomålsärenden som tar huvuddelen av JO:s handläggningsresurser i anspråk. Det anges även att det avslutades färre initiativärenden och inspektionsärenden på tillsynsavdelningarna än föregående verksamhetsår.

Vidare anförts att trots att fler ärenden avgjordes än tidigare verksamhetsår ökade balansen på grund av ärendetillströmningen och uppgick vid verksamhetsårets slut till 1 397 ärenden. Det här är en ökning som förmodligen kommer att fortsätta med tanke på samhällsutvecklingen.

Det anförts i ämbetsberättelsen att för att kunna möta den stora ärendetillströmningen under senare år har JO utvecklat sina rutiner och arbetssätt. Detta är mycket positivt.

För att ytterligare kunna möta framtidens utmaningar där vikten av att svenska förvaltningsrättsliga och rättsstatliga principer följs ser vi med tillfredsställelse att samtliga ledamöter i utskottet nu delar vår uppfattning att det bör göras en översyn av JO-ämbetet. Vi vill understryka vikten av att denna aviserade översyn nu verkligen kommer till stånd, i synnerhet då den förra översynen ägde rum för mer än 30 år sedan.

Vi vidhåller att en sådan översyn bör äga rum i en parlamentariskt sammansatt kommitté. En viktig fråga för en sådan kommitté är, förutom att genomföra en allmän översyn, att se på hur riksdagens roll som huvudman för JO fungerar och kan utvecklas. Vi önskar även se en ambitionshöjning från riksdagens sida när det gäller att förmå JO att öka antalet inspektioner då dessa i dag minskar på grund av att prövningen av klagomålsärenden tar alltmer av JO:s resurser i anspråk. Sverigedemokraterna har därför anslagit medel för sådana inspektioner i sin budget för 2018 och 2019.

Jag har också tagit mig an den här tegelstenen som jag håller i min hand, och det är glädjande att den är så lättläst och ger en bra inblick i vad som händer i Myndighetssverige. Jag har fastnat för några punkter som jag tycker är viktiga att ta upp.

Det är av yttersta vikt att nämndemännen vid våra domstolar förstår att det är svenska lagar som ska följas. Domareden, som alla nämndemän måste svära, lyder inledningsvis: ”Jag N.N. lovar och försäkrar på heder och samvete, att jag vill och skall efter mitt bästa förstånd och samvete i alla domar rätt göra, ej mindre för den fattige än den rike, och döma efter Sveriges lag och laga stadgar.”

I det medialt omtalade fallet vid Solna tingsrätt som nämns i JO:s ämbetsberättelse efterföljdes inte detta, utan domskälens utformning var helt främmande för svenskt rättsväsen. I domskälen kunde vi läsa att målsäganden kom från en dålig familj, att det inte är ovanligt att kvinnor ljuger om hot och våld och att kvinnan först skulle ta upp problemen med mannens släkt. Det var domskäl som alltså är helt främmande för svenskt rättsväsen.

Rådmannen har fått ta emot kritik för att ett utkast till domskäl inte gicks igenom med nämndemännen innan domen expedierades. Vi delar JO:s uppfattning att detta bör vara rutin så att rådmannen kan påpeka för nämndemännen att domskälen strider mot vad som gäller i svensk rätt och vilka konsekvenser detta kan få.

En annan viktig iakttagelse är de långa handläggningstiderna vid landets byggnadsnämnder. Som tidigare kommunpolitiker i byggnadsnämnden känner jag igen mig i detta. Land ska med lag byggas, men det är också mycket viktigt för samhället och den enskilde att handläggningen sker med den skyndsamhet som föreskrivs i förvaltningslagen.

När det gäller utlämnandet av allmänna handlingar är det viktigt att myndighetsföreträdare har kunskap om innehållet i de egna rutinerna så att medborgarna snabbt kan få ta del av dessa och utan att sekretessbelagda uppgifter röjs.

På socialförsäkringsområdet konstateras att antalet anmälningar har ökat för tredje året i rad. Långa handläggningstider vid Försäkringskassan är ett allt större problem, och det är bra att man kommer att återkomma till detta i ett framtida tillsynsärende.

När det gäller LVM, lagen om vård av missbrukare, framfördes det allvarlig kritik mot att flera socialnämnder hade låtit bli att inleda en utredning för att klargöra om en missbrukare behövde tvångsvårdas. Lagen om vård av missbrukare är ofta det sista halmstrået som förtvivlade anhöriga har att hoppas på, och det är viktigt att kommunernas socialnämnder inte väntar med att använda detta.

Vi noterar också att det pågår ett initiativärende gällande kommunernas handläggningstider när det gäller att bli beviljad LSS. Vi hoppas att detta leder till en förändring för de redan hårt prövade brukarna och deras anhöriga.

Återigen har Utrikesdepartementet fått kritik för senfärdighet vid utlämnandet av allmänna handlingar, och vi får väl hoppas att Utrikesdepartementets åtgärdsförslag från 2018 äntligen kommer att ge resultat.

(Applåder)

Anf. 17 JESSICA WETTERLING (V):

Herr talman! Som ny i konstitutionsutskottet fick jag tidigt höra lovord om justitieombudsmännens ämbetsberättelse. Jag får erkänna att jag kände mig en aning skeptisk från början, men jag inser att jag nu får sälla mig till hyllningskören. Sedan barnsben har jag haft ett stort förtroende för och stor tillit till våra myndigheter, till att Sverige är rättssäkert och till att det sociala skyddsnät som finns kommer att fånga upp mig om jag en dag skulle behöva det.

En del kanske tror att en 791-sidig ämbetsberättelse från JO med granskningsutlåtanden som tar tempen på Myndighetssverige och de brister som funnits skulle få en sådan som jag att bli en aning dystert. Men det här är faktiskt väldigt intressant, lättläst och bra läsning som visar den stora poängen med JO:s verksamhet. När myndigheter på något sätt inte fungerar som man förväntat sig kan man göra en JO-anmälan för att granska och låta JO se över hur saker och ting fungerar.

Det främsta syftet med JO:s verksamhet är att främja rättssäkerheten. Utgångspunkten för JO:s verksamhet är den enskildes intresse av att bli föremål för en lagenlig och i övrigt korrekt behandling från myndigheternas sida.

Det är utmärkt att justitieombudsmännen lyfter upp denna typ av frågor, och vi i utskottet förutsätter att regeringen och myndigheter tittar på de saker som inte fungerar och återkommer och vidtar åtgärder.

Det finns några saker som jag särskilt vill lyfta fram i betänkande KU11.

Det framkommer tydligt att personal inom vissa myndigheter, framför allt polisen, häktena, Kriminalvården och Kronofogden – myndigheter som har stora maktutövningsbefogenheter gentemot enskilda personer – i flera fall har behandlat personer på ett ovärdigt sätt. Det är helt oacceptabelt.

Herr talman! Jag vill läsa ett utdrag från s. 13 i betänkandet och som särskilt har berört mig. Det är exempel på några av de brister som i dag förekommer. ”När det gäller omhändertagande och behandling av påverkade personer anmärker Cecilia Renfors att hon under året haft flera ärenden som rör händelser där en intagen avlidit i samband med vistelsen i en polisarrest. De visar enligt hennes mening att det finns ett angeläget reformbehov. Hon framhåller samtidigt att det inte i något av ärendena har slagits fast att bristerna har haft ett direkt samband med att de intagna avled. I detta sammanhang lyfter Cecilia Renfors fram fyra ärenden. I två av ärendena kritiserade hon Polismyndigheten för brister i tillsynen där intagna avlidit i samband med vistelsen i arresten. Hon anser att dessa ärenden visar på de brister som finns i dagens ordning för att ta hand om mycket berusade personer och de svårigheter som finns att säkerställa nödvändig medicinsk tillsyn i polisarresterna. Personer som omhändertas för berusning bör enligt Cecilia Renfors inte förvaras i polisarrest utan i stället komma under medicinsk övervakning. Mot den bakgrunden överlämnade hon de två besluten till Regeringskansliet med stöd av 4 § i instruktionen. I ett annat ärende fick Polismyndigheten allvarlig kritik för bristande kontroll över tillgången till medicin för en person som skulle föras till ett behandlingshem. Personen avled under transporten i samband med vistelse i en polisarrest. Enligt Cecilia Renfors visar ärendet att det finns brister i de rutiner för skyddsvisitation och informationsöverföring som bör gälla när polisen ansvarar för transporter av personer med läkemedelsmissbruk. I det fjärde ärendet kritiserades Polismyndigheten för att ha brustit i behandlingen av en kvinna som omhändertagits för berusning, bl.a. genom att inte låta henne bli undersökt av läkare, få en filt eller använda toalett.”

Det är ett ofantligt misslyckande att personer som bedöms oförmögna att ta hand om sig själva för stunden och därmed blir föremål för frihetsberövande och andra tvångsåtgärder avlider när de ska vara under samhällets beskydd. Respekt för individens värdighet, medborgerliga rättigheter och integritet ska alltid vara en självklarhet – även då.

Till sist vill jag framhålla det viktiga arbete som JO gör genom sina inspektioner när man särskilt granskar olika verksamheter där det är störst risk att personer utsätts utan att ha vetskap om hur missförhållanden anmäls. Tack än en gång till JO för det viktiga arbete och de granskningar som ni bedriver.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag att lägga KU11 till handlingarna. (Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU13

Nystart för en stärkt minoritetspolitik (skr. 2017/18:282)
föredrogs.

Anf. 18 IDA KARKIAINEN (S):

Herr talman! Strax före sommaruppehållet debatterade vi i den här kammaren regeringens proposition *En stärkt minoritetspolitik*. I den meddelade regeringen att den avsåg att återkomma med ytterligare förslag på området. Det har den nu gjort i form av skrivelsen *Nystart för en stärkt minoritetspolitik*, som är föremålet för denna debatt. Det kan vara värt för lyssnarna att notera att vi avser att återkomma med en större och bredare debatt på minoritetspolitikens område i vår då konstitutionsutskottet presenterar sitt betänkande om minoritetspolitik och går igenom alla minoritetspolitiska motioner.

Herr talman! På söndag är det Förintelsens minnesdag. Det är 74 år sedan människorna i koncentrationslägret Auschwitz befriades. Minnesdagen finns där som en stark påminnelse om vad som händer när nationalismen breder ut sig och begränsar vad ett land är till ett folk, en kultur och en identitet. Det är precis det som är begynnelsen till folkmord: exkludering, kategorisering och förtryck.

Även vårt land har förtryckt urfolk och minoriteter. Vår historia innehåller både rasbiologi och tvångsassimilering. Och än i dag förtrycks minoriteter runt om i världen. De fördrivs från sina hem, koloniserar och mördas.

Att ha en stark minoritetspolitik är därför en grund för en stark och välmående demokrati. Vi noterar att detta adresseras i skrivelsen.

Herr talman! Jag tror att jag aldrig tänkte särskilt mycket på Finland som ett annat land när jag var liten, trots att jag är född och uppvuxen i Haparanda, staden som ligger mitt i Bottenviksbågen och alldeles på nationsgränsen till Finland. Halva jag kommer från Finland, och nästan hela min släkt behärskar finska eller meänkieli.

Hemma på gården pratade vi alltid om våra grannar, inte bara de som bodde nästgårds utan också våra grannar på andra sidan Torneälven. De var grannar som vi en gång i tiden delade gårdar och släkt med då älven inte utgjorde en nationsgräns. Men när jag blev äldre blev gränsen tydligare, framför allt för att jag aldrig har behärskat finskan då vi inte talade det hemma. Svenskan är inte heller jättestark i Torneå. Men tydligast blev det kanske när det var dags för landskamp i hockey mellan Sverige och Finland. Då gick det hett till.

Jag minns när jag gick på högstadiet och en tv-kanal kom till Marielundsskolan där jag gick och gjorde ett reportage om modersmål. De ställde tio elever på rad, varav åtta stod ihop och två stod på kanten. De åtta som stod ihop hade finska som modersmål eller kunde prata finska. Jag och en till stod på kanten och representerade den andel som inte kunde finska.

Haparanda är en speciell stad på det sättet. De som inte förstår finska är i minoritet, och de som förstår och pratar finska är i majoritet.

Ni kan föreställa er vilken enorm rotlöshet det har skapat hos mig att inte kunna finska och att vara utanför. Jag trodde inte att jag skulle känna på det sättet när jag blev äldre.

Varför talar jag om det här? Jo, därför att finska och meänkieli tillsammans med samiska, romska och jiddisch är minoritetsspråk i Sverige. Sedan den 1 januari 2010 finns det också en lag om nationella minoriteter och minoritetsspråk. Det är i språken som minoritetspolitiken och kulturen lever. Det är litteraturen, sagorna, sångerna, talesätten och berättelserna som skvallrar om vår historia. Att språken överlever är därför också en fråga om överlevnad för minoriteterna.

I skrivelsen lyfter man fram flera saker som syftar till att stärka minoritetspolitiken ytterligare, bland annat när det gäller språk. Man vill ta fram ett handlingsprogram för att bevara språken och se över behovet av fler språkcentrum, som vi vet är starkt efterfrågat.

Övriga förslag handlar om att tydliggöra styrningen och myndighetsstrukturen och se till att samordningen, uppföljningen och utvecklingen blir bättre. De handlar också om att se över hälso- och sjukvården för minoritetsgrupperna och behovet av kunskap om de nationella minoriteternas hälsosituation. Kompetensförsörjning tas också upp i skrivelsen som en viktig del vad gäller minoritetsspråkig personal inom både hälso- och sjukvården och skolan.

Vi behöver också bli bättre på vår egen historia. Därför bedömer regeringen att kunskapen om och synligheten för de nationella minoriteterna behöver öka i samhället.

Minoritetspolitiken är också en fråga om solidaritet. Vi i den här generationen måste se till att ta ansvar så att vi inte äventyrar kommande generationers möjligheter att tala sina förfäders språk. Mänskliga rättigheter är inget vi kan ta för givet utan något som vi behöver jobba aktivt med i varje generation. Minoritetspolitikens syfte måste därför vara att få de rötterna att växa igen, så att färre känner sig rotlösa. Därför välkomnar vi en nystart för en stärkt minoritetspolitik.

Herr talman! Jag vill avsluta med att berätta en rolig historia. Landshövdingen och tidigare riksdagsmannen Ragnar Lassinantti skulle checka in på ett hotell i Malmö. Uppväxt i Tornedalen och med modersmålet meänkieli var Lassinantti, precis som jag och många andra tornedalingar, van vid att få frågor om var man kommer från och kommentarer kring om man inte är finsk eller tillhör Finland när man reser runt om i Sverige. Många kommenterar brytningen.

Där på hotellet kommenterade receptionisten Ragnar Lassinanttis bostadsort som var Pello, vilket de som minns honom vet. Receptionisten frågade om han kom från Finland, varpå Ragnar Lassinantti snabbt replikerade: "Till skillnad från Malmö har Pello alltid varit svenskt."

Jag yrkar bifall till att skrivelsen ska läggas till handlingarna.
(Applåder)

Anf. 19 LOUISE MEIJER (M):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till att riksdagen lägger skrivelsen till handlingarna.

Fru talman! Målet för minoritetspolitiken är att ge skydd för de nationella minoriteterna, att stärka deras möjlighet till inflytande och att stödja de historiska minoritetsspråken så att de hålls levande. Det övergripande

målet har brutits ned i tre delområden: diskriminering och utsatthet, inflytande och delaktighet samt språk och kulturell identitet.

I den skrivelse som konstitutionsutskottet föreslår ska läggas till handlingarna redovisar regeringen en nulägesbeskrivning av minoritetspolitiken. Regeringen konstaterar att det har skett en positiv utveckling på en övergripande nivå men att det finns stora skillnader i aktivitetsnivå mellan kommuner, landsting och förvaltningsområden.

Det finns också skillnader i aktivitetsnivån mellan de tre delområden som minoritetspolitiken är nedbruten i. Regeringen framhåller bland annat behovet av ett långsiktigt arbete för de nationella minoriteternas språk och kultur och betydelsen av att öka kunskapen om och synligheten för de nationella minoriteterna i samhället.

Fru talman! Sverige har fem nationella minoriteter: judar, romer, sverigefinnar, samer och tornedalingar. För dessa grupper är minoritetspolitiken mer än bara fina ord i skrivelser och utredningar. För dem är minoritetspolitiken på allvar.

Jag vill på ett särskilt sätt uppmärksamma situationen för en av våra minoritetsgrupper, nämligen judarnas situation i Sverige i allmänhet och i Malmö i synnerhet. Som boende i Skåne är jag smärtsamt medveten om hur illa ställt det är i dagsläget i det socialdemokratiskt styrda Malmö. Ett slående exempel på allvaret i situationen inträffade våren 2010 då den judiska människorättsorganisationen Simon Wiesenthal Center varnade judar från att åka till Malmö. Det är en resevarning som fortfarande gäller för Sveriges tredje största stad.

Kim Bodnia, mer känd som Martin Rohde i serien *Bron*, hoppade av serien. En av anledningarna var att Malmö är en osäker stad för judar. ”Det är inte säkert som jude där”, sa han till den israeliska nättidningen Walla.

Fru talman! Listan kan göras lång.

- Den 9 december 2017 ropades under en demonstration flera hotfulla ramsor mot judar.
- Den 11 december 2017 hittades två misstänkta brandbomber vid den judiska församlingens lokaler i Malmö.
- Den 12 december 2017 bombhotades den judiska församlingen i Malmö.

Om jag skulle rada upp alla brott med antisemitiska motiv skulle jag med råge överskrida min talartid. Låt mig därför sammanfatta det hela med att säga att judarnas situation i Malmö är en politisk skamfläck för Sverige. Det finns inga ord som tillräckligt kan uttrycka vilket politiskt och medmänskligt nederlag det är att vi tillåter att det finns en stad i Sverige där en av våra minoriteter knappt kan bo och leva och än mindre öppet uttrycka sin religiösa tillhörighet utan att mötas av hat och hot.

Den judiska församlingen i Malmö har funnits sedan slutet av 1800-talet. Församlingen är en självklar del av staden men hotas nu av en snabbt växande antisemitism. Det är ett problem som alldeles för många under alldeles för lång tid har tagit alldeles för lätt på.

Fru talman! Jag har ingen kritik i sak att rikta mot det dokument som vi nu debatterar. Det är fullt av goda intentioner som vi moderater står bakom. Men jag vill vara tydlig på en punkt. Den judiska minoriteten i Malmö behöver inte fler statligt producerade dokument med fina ord. Om det hade varit lösningen på problemet hade problemet varit löst för länge sedan.

Det som nu behövs är handling. Säkerheten för trossamfunden måste höjas, fler poliser måste synas på Malmös gator och straffen för våldsverkarna måste skärpas. Ett fritt och öppet samhälle kräver en fungerande rättsstat. Det är när rättsstaten undergrävs som minoriteterna blir lidande. Det är precis vad som har hänt i Malmö.

(Applåder)

Anf. 20 JESSICA WETTERLING (V):

Fru talman! I regeringens skrivelse *Nystart för en stärkt minoritetspolitik* ges en översiktlig bild av minoritetspolitikens nuläge och det arbete som återstår för att de nationella minoriteternas rättigheter ska stärkas och säkerställas.

Den svenska statens behandling av de nationella minoriteterna är ingen stolt historia. Sveriges minoritetspolitik har historiskt baserats på statens slutsatser om vilka behov urfolk och nationella minoriteter haft. Politiken har utformats utan delaktighet, och utformningen av dagens lagstiftning utgör alltför ofta inget undantag.

Skrivelsen innehåller många vackra ord. Vikten av delaktighet, självbestämmande och inflytande nämns liksom att ett helhetsgrepp för stärkt minoritetspolitik behövs och att en kunskaphöjning behöver ske. Det konstateras att en bättre samverkan behövs liksom även ett mer systematiskt arbetssätt, bättre uppföljning, stärkt samordning och likvärdiga villkor för deltagande i samråd. Det konstateras vidare att skillnaderna är stora mellan kommuner och landsting inom och utom förvaltningsområdena. Kort sagt återstår många utmaningar.

Jag bestrider inget av detta, men jag ser fram emot och hoppas på mer konkreta förslag framöver för att en stärkt minoritetspolitik även i praktik och handling ska säkerställas.

Jag noterar även att den särskilda ställning som samer har i egenskap av att vara ett urfolk inte uppmärksammas någonstans i skrivelsen. Jag och Vänsterpartiet anser att en översyn bör göras där samernas särställning som urfolk är utgångspunkt. Det var därför positivt att statsminister Stefan Löfven i regeringsförklaringen benämnde samerna som "urfolket samerna".

Fru talman! Det finns ett antal lite mer konkreta förslag i skrivelsen, exempelvis gällande höjt organisationsstöd. Det ser vi mycket positivt på.

Fru talman! För två dagar sedan stod statsminister Stefan Löfven i denna talarstol och läste upp regeringsförklaringen. Efter drygt fyra månader har Sverige en regering igen. Därför vill jag ta tillfället i akt att ge ett medskick till den ny tillträdde kulturministern Amanda Lind som ansvarar för minoritetspolitiken. Ratificera ILO 169, konventionen om ursprungsfolk! Det är hög tid, och det skulle visa att de vackra ord som sägs i debatterna om urfolk och värnandet av dessa motsvaras av aktiv handling.

Det är just detta som krävs framöver – mer aktiv handling och färre vackra ord – om man menar allvar med att man önskar en nystart för en stärkt minoritetspolitik.

Med det medskicket yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 21 BENGT ELIASSON (L):

Fru talman! Jag vill på sedvanligt sätt börja med att yrka bifall till förslaget om att skrivelsen KU13 läggs till handlingarna.

Jag vill inledningsvis tacka Ida Karkiainen för en berättelse och beskrivning av vad delaktighet och utanförskap handlar om i ljust av minoritetspolitik. Jag vill också rikta ett tack till Louise Meijers mycket brinnande försvar av mänskliga rättigheter i inte minst Malmö som ger en mörkare bild av hur det går när ett samhälle inte förmår att ta hand om en utsatt del av befolkningen.

Fru talman! Sverige har alltid varit ett land med etnisk mångfald och många språk. Den som tillhör en nationell minoritet har rätt till sitt språk och rätt att vara delaktig i sin kultur. Fördomar mot judar, romer, samer och andra minoriteter måste bekämpas kraftfullt varje dag, och mer än i vackra ord – även i handling.

Samiska och finska har, som föregående talare påpekat, talats i Sverige lika länge som svenska språket, i vissa delar längre. De romska och judiska grupperna har funnits här i många hundra år. Men fram till våra dagar har de nationella minoriteterna osynliggjorts. Minoritetspolitik handlar om att stärka individens rätt att använda sitt språk, leva sitt liv och vara delaktig i sin kultur och i det svenska samhället på sina villkor.

Fru talman! För att minoritetsspråken ska kunna föras vidare till nästa generation behövs bättre tillgång till förskola på minoritetsspråk, liksom modersmålsstöd och modersmålsundervisning. Nya former av undervisning på minoritetsspråk behöver därför utvecklas och möjligheten till tvåspråkig undervisning underlättas. Till exempel skulle finska eller andra minoritetsspråk kunna bli valbart ämne i moderna språk på de orter där man talar båda språken. Jag tycker att Idas berättelse pekar på vilket värde detta hade gett i hennes barndom om det hade varit möjligt.

Varför pekar jag då på detta? Jo, för att det är detta som minoritetspolitik handlar om, fru talman. När vi nu debatterar skrivelsen tar jag tillfället i akt att peka på vad vi vill framåt.

En annan viktig del av minoritetspolitiken är de så kallade förvaltningsområdena för samiska, finska och meänkieli. I dessa områden har de enskilda större rätt att få tillgång till förskola och äldreomsorg på sitt minoritetsspråk och att använda sitt eget språk i kontakt med myndigheter, kommuner, landsting och regioner. Liberalerna har sett till att förvaltningsområdena i dag täcker en mycket större del av Sverige. Vi vill också att de fortsätter att utökas. Även i äldreomsorgen är minoritetsspråken extra viktiga.

Samer, sverigefinnar, tornedalingar, romer och judar har utvecklat sina kulturer på svensk mark under mycket lång tid, i en del fall som sagt mycket längre än majoritetsbefolkningen. Jag och vi liberaler vill att detta ska synliggöras ännu tydligare genom att de nationella minoriteterna och minoritetsspråken också nämns i grundlagen. På så vis skulle man skapa garantier för att ändringar av minoritetspolitiken föregås av betydande betänketid och stor noggrannhet. Det här är viktigt.

I skrivelsen ger regeringen en lägesbild av minoritetspolitiken. Regeringen framhåller bland annat behovet av ett långsiktigt arbete för de nationella minoriteternas språk och kultur och betydelsen av att öka kunskapen om och synliggöra de nationella minoriteterna i samhället. Liberalerna välkomnar redogörelsen och det viktiga arbete som beskrivs. Vi förutsätter att det fortsätter framåt och intensifieras för att ännu mer tydliggöra vikten av en stark minoritetspolitik och synliggöra de här grupperna.
(Applåder)

Anf. 22 JONAS ERIKSSON (MP):

Fru talman! Vi har skrivelsen framför oss. Det är alltså en översiktlig redovisning av nuläget inom minoritetspolitiken. I skrivelsen konstaterar regeringen att mer behöver göras för att efterlevnaden av de nationella minoriteternas rättigheter ska säkerställas. Jag är en av dem som instämmer i detta.

Styrningen av myndigheterna behöver utvecklas. Bättre uppföljning behöver göras, likaså långsiktigt och utvecklat arbete för att stödja språk och kultur. Minoritetsfolkens hälsosituation och hur hälso- och sjukvården svarar upp mot denna behöver också tydligare sättas i fokus. Synligheten för och kunskapen om de nationella minoriteterna måste öka i samhället.

Jag välkomnar därför att regeringen i skrivelsen anger att man avser att tillsätta en utredning om den fortsatta myndighetsstrukturen för samordning, utveckling och uppföljning. Jag välkomnar också att regeringen aviserar ett handlingsprogram för de nationella minoritetsspråkens bevarande och en utredning om hur ett språkcentrum ska inrättas och organiseras.

Som flera andra nämnt uttryckte statsministern i regeringsförklaringen att urfolket samernas självbestämmande och inflytande ska stärkas. Det är bra. En oberoende institution för mänskliga rättigheter ska inrättas. Statsministern nämnde också i regeringsförklaringen att arbetet med den nationella planen mot rasism ska fortsätta och att främlingsfientliga hatbrott mot minoriteter ska motverkas med kraft.

Precis som flera tidigare talare lyft fram måste orden omsättas i praktisk handling. Skrivelsen ger exempel på några av de åtgärder som regeringen avser att vidta, och det är behövligt.

Från Miljöpartiets sida ser jag fram emot att vi nu under mandatperioden ska få till en konsultationsordning när det gäller det samiska inflytandet, att vi ska få till en samisk sanningskommission och att arbetet med den nordiska samekonventionen ska fortsätta.

Jag vill också passa på att nämna att Miljöpartiet har bjudit in till ett samepolitiskt seminarium i morgon för riksdagsledamöter. Jag hoppas att så många som möjligt av KU:s ledamöter och andra intresserade ledamöter har möjlighet att delta. Det här arbetet är viktigt för alla minoriteter. I morgon har vi fokus på just samerna.

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i utskottets betänkande om att lägga skrivelsen till handlingarna.
(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under § 14.)

Kammaren beslutade kl. 11.17 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera sammanträdet till kl. 16.00, då votering skulle äga rum.

Återupptaget sammanträde

Sammanträdet återupptogs kl. 16.00.

§ 14 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

KU11 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse

Kammaren biföll utskottets förslag.

KU13 Nystart för en stärkt minoritetspolitik

Kammaren biföll utskottets förslag.

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 16.00.

Sammanträdet leddes av talmannen från dess början till och med § 13 anf. 19 (delvis) och av tredje vice talmannen därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANNA ASPEGREN

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Anmälan om återtagande av plats i riksdagen.....	1
§ 2 Anmälan om ersättare för statsråd	1
§ 3 Ansökan om ledighet	1
§ 4 Anmälan om ersättare.....	1
§ 5 Avsägelse.....	2
§ 6 Anmälan om kompletteringsval	2
§ 7 Meddelande om frågestund	2
§ 8 Anmälan om granskningsrapport.....	2
§ 9 Ärenden för hänvisning till utskott.....	3
§ 10 Uppföljning av riksdagens tillämpning av subsidiaritetsprincipen	3
Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU5	3
Anf. 1 ERIK EZELIUS (S)	3
Anf. 2 ERIK OTTOSON (M)	5
Anf. 3 PATRICK RESLOW (SD)	6
§ 11 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning.....	8
Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU10	8
Anf. 4 HANS EKSTRÖM (S).....	8
Anf. 5 IDA DROUGGE (M).....	9
Anf. 6 MIKAEL STRANDMAN (SD)	11
Anf. 7 MIA SYDOW MÖLLEBY (V)	13
Anf. 8 TUVE SKÅNBERG (KD)	15
Anf. 9 BENGT ELIASSON (L).....	17
Anf. 10 IDA KARKIAINEN (S).....	19
Anf. 11 LOUISE MEIJER (M)	20
Anf. 12 ERIK EZELIUS (S)	22
Anf. 13 JOHN WIDEGREN (M).....	23
§ 12 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse	25
Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU11	25
Anf. 14 IDA KARKIAINEN (S).....	25
Anf. 15 ERIK OTTOSON (M)	26
Anf. 16 MIKAEL STRANDMAN (SD)	27
Anf. 17 JESSICA WETTERLING (V)	29
(Beslut fattades under § 14.)	30
§ 13 Nystart för en stärkt minoritetspolitik	31
Konstitutionsutskottets betänkande 2018/19:KU13	31
Anf. 18 IDA KARKIAINEN (S).....	31
Anf. 19 LOUISE MEIJER (M)	32
Anf. 20 JESSICA WETTERLING (V)	34
Anf. 21 BENGT ELIASSON (L).....	35
Anf. 22 JONAS ERIKSSON (MP)	36
(Beslut fattades under § 14.)	36
Ajournering.....	37
Återupptaget sammanträde.....	37

§ 14 Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens	Prot. 2018/19:42
sammanträde.....	23 januari
KU11 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse.....	-----
KU11 Justitieombudsmännens ämbetsberättelse.....	37
KU13 Nystart för en stärkt minoritetspolitik.....	37
§ 15 Kammaren åtskildes kl. 16.00.....	37